

NARUČITELJ: LOKALNA AKCIJSKA GRUPA ZAGORJE – SUTLA

Ugovor o pružanju usluga br. U.06.22.00

Evaluacija Lokalne razvojne strategije LAG Zagorje-Sutla za razdoblje 2014.-2020. s uključenim prijelaznim razdobljem 2021. i 2022. godine

Izvršitelj:

Euro ekspertiza j.d.o.o.
dr.sc. Marijana Sumpor

Zagreb, kolovoz 2022.

SADRŽAJ

POPIS KRATICA	3
POPIS TABLICA I GRAFIKONA	3
SAŽETAK EVALUACIJE LRS LAG-a ZAGORJE-SUTLA.....	4
1. UVOD	6
1.1 KONTEKST EVALUACIJE	6
1.2 PREDMET, CILJ I SVRHA EVALUACIJE	11
2. METODOLOGIJA I KRITERIJI EVALUACIJE	14
3. LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a ZAGORJE-SUTLA I KRONOLOGIJA IZMJENA (1-6).....	15
4. ANALIZA PODATAKA O DOSADAŠNJOJ PROVEDBI LRS.....	19
4.1 PROVEDBA LRS PUTEM LAG NATJEČAJA	19
4.2 PROJEKTI LAG-a ZAGORJE-SUTLA	20
4.3 OSTVARENJE POKAZATELJI PROVEDBE LRS	34
4.4 ANALIZA REZULTATA ANKETNIH ISPITIVANJA I INTERVJUA	43
5. PREPORUKE I ZAKLJUČCI EVALUACIJE	49
5.1 PREPORUKE UNAPREĐENJE INSTITUCIONALNOG DJELOVANJA LAG-a	49
5.2 PREPORUKE ZA IZRADU BUDUĆE LRS	50
5.3 ZAKLJUČCI TEMELJEM EVALUACIJSKIH PITANJA	51
5.4 ZAKLJUČNO MIŠLJENJE EVALUATORA.....	53
POPIS LITERATURE I IZVORI.....	54

POPIS KRATICA

CLLD	Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice (eng. Community-Led Local Development)
CMEF	Zajednički okvir za praćenje i evaluaciju (eng. Common Monitoring and Evaluation Framework)
UZO	Uredba o zajedničkim odredbama
EK	Europska komisija
EMRR	Europska mreža za ruralni razvoj (eng. ENRD)
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
EFPR	Europski fond za pomorstvo i ribarstvo
ESF	Europski socijalni fond
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi (EPFRR, EFPR, EFRR, ESF i KF)
EU	Europska unija
LAG	Lokalna akcijska grupa
LRS	Lokalna razvojna strategija
LEADER	Liaisons entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
UT	Upravljačko tijelo
PRR	Program ruralnog razvoja
APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika

POPIS TABLICA I SLIKA

Tablice	Strana
Tablica 1: Rezultati provedbe LRS LAG Zagorje – Sutla u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata, stanje 30.06.2022.	5
Tablica 2. Pregled izmjena LRS 2014.-2020. uklj. 2021.-2022. i udjela financijskih alokacija u proračunu LRS u eurima	16
Tablica 3. Pregled provedenih natječaja po tipovima operacija LRS LAG Zagorje-Sutla 2014.-2022., stanje 30.6.2022.	19
Tablica 4. Pregled projekata u kojima sudjeluje LAG u razdoblju od 2015.	20
Tablica 5. Pregled ostvarenja pokazatelja provedbe LRS Zagorje-Sutla u razdoblju 2014.-2022.	35
Tablica 6. Zaposleni u LAG-u Zagorje-Sutla, stanje 30.6.2022.	45
 Slike	
Slika 1. LAG područje Zagorje-Sutla	11
Slika 2. Strateški okvir LRS Zagorje – Sutla 2014.-2020., usvojen 2016. godine	12
Slika 3. Strateški okvir LRS Zagorje – Sutla 2014.-2020 . s prijelaznim razdobljem 2021.-2022., 6. izmjena usvojena 2021. godine	13
Slika 4. Interna logika LRS - povezanost strateškog okvira i pokazatelja	34

SAŽETAK EVALUACIJE LRS LAG-a ZAGORJE-SUTLA

Evaluacijsko izvješće obuhvaća vanjsko vrednovanje provedbe Lokalne razvojne strategije Lokalne akcijske grupe Zagorje – Sutla (LRS LAG Zagorje-Sutla) u razdoblju 2014.-2020. uključujući 2021. i 2022. godinu. Kako se ova evaluacija provodi sredinom 2022. godine, paralelno s postupkom izrade LRS za novo programsko razdoblje 2023.-2027. godine, spoznaje iz ovog postupka vrednovanja biti će uzete u obzir. U tom kontekstu, temeljni ciljevi vrednovanja pri kraju provedbe strateškog planskog akta obuhvaćaju:

- doprinose unapređenju sustava upravljanja LRS-om,
- prepoznavanje novih mogućnosti financiranja kroz LRS,
- usklađivanje s nacionalnom razvojnom politikom i Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske,
- te procjena učinaka i utjecaja LRS na razvoj područja u razdoblju od 2014. – 2022. godine temeljem definiranih pokazatelja učinka, rezultata i pokazatelja izlaza (engl. output indicators).

Metodologija evaluacije obuhvaća evaluacijske kriterije važnosti, djelotvornosti, učinkovitosti, održivosti, te dodanu vrijednost zajednici. Uz kriterije vežu se pitanja na koja se nastoje pronaći odgovori i formulirati preporuke za upravljanje LAG-om i provedbu sadašnje kao i buduće LRS. Postupak evaluacije uz provedbu intervjua s predstavnicima LAG-a obuhvaća analizu relevantne dokumentacije vezane uz evaluaciju provedbe mjera u okviru Programa ruralnog razvoja RH i LRS LAG-a Zagorje – Sutla, anketna ispitivanja korisnika i ključnih dionika LAG-a uključujući njene članove tijela.

Temeljem analize utvrđeno je da je Lokalna razvojna strategija izrađena uz poštivanje svih pravila participativnog i integriranog strateškog planiranja uvažavajući potrebe lokalne zajednice i odrednice politike ruralnog razvoja EU i Republike Hrvatske. U dizajnu provedbenog okvira uvažene su postavke Programa ruralnog razvoja (PRR), te su ciljevi, aktivnosti i tipovi operacija LRS-a usklađivani s mjerama i strukturom aktivnosti i tipova operacija PRR-a. Istovremeno, osiguravanjem financijske alokacije iz PRR-a provedba LRS-a je u velikoj mjeri predodređena, a određene razvojne potrebe i potencijali LAG područja nisu se mogli realizirati u zadanim okvirima. Niz od 6. izmjena LRS-a koje su proceduralno vrlo zahtjevne u smislu poštivanja participacije ključnih i postupka odobravanja, ukazuje na visoku razinu administrativne opterećenosti procesa provedbe. Kapaciteti LAG-a ocijenjeni su dostatnima iako zahtjevnost procesa provedbe LRS-a raste s učestalim promjenama zakonskog, ekonomskog, kao i socio-ekološkog konteksta uvjetovan posljedicama klimatskih promjena i pandemije uzrokovane koronavirusom (COVID-19). Kontinuirani razvoj kapaciteta LAG-a je nužnost, kako bi se osiguravala učinkovita i djelotvorna provedba aktivnosti LRS-a.

U tablici u nastavku su predstavljeni rezultati provedbe LRS LAG Zagorje – Sutla u razdoblju 2014.-2022. i provedba odnosno sudjelovanje u provedbi projekata koji su financirani iz drugih izvora. U datim okolnostima, može se ustvrditi da se provedba prema tipovima operacija odvija sukladno mogućnostima LAG organizacije usuglašeno u najvećoj mjeri kroz aktivnosti animacije i kontinuirane komunikacije s korisnicima. Mjerenje uspješnosti provedbe LRS LAG-a Zagorje – Sutla u razdoblju 2014 - 2022. ukazuje na postignuća sukladno postavljenim pokazateljima i s velikom sigurnošću se može očekivati njihovo ostvarenje u skladu s postavljenim vremenskim ciljevima 2023. i 2025. godine. Vezano uz oblikovanje buduće LRS, treba uzeti u obzir mogućnosti financiranja budućih aktivnosti i tipova operacija iz različitih izvora financiranja i time proširiti uspješnost provedbe LRS-a sukladno stvarnim potrebama cijele lokalne zajednice uključujući javni, privatni i civilni sektor.

Tablica 1: Rezultati provedbe LRS LAG Zagorje – Sutla u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata, stanje 30.06.2022.

Tip operacije LRS LAG Zagorje-Sutla		Broj tipa operacije PRR	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od LAG-a		Odobreni projekti od APPRRR (Ugovoreni)		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji LAG-a		
Broj	Opis		Ref. br. (datum)	Alokacija, kn	Broj	Iznos, kn	Broj	Iznos, kn	Broj	Iznos, kn	Br. Novosnovanih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a (ciljni pokazatelj - naziv i iznos)	Pokazatelji LAG-a (naziv i iznos u isplaćenim projektima)
1.1.1.	Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4.1.1.	2	1.782.657,35	7	1.368.005,68	6	1.124.670,73	5	1.056.665,05	5	Broj poljoprivrednih gospodarstava kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u modernizaciju / restrukturiranje: 45	Broj poljoprivrednih gospodarstava kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u modernizaciju / restrukturiranje: 23
1.2.1. (1.3.2)	Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	6.3.1.	2	4.061.652,00	36	4.052.148,00	36	4.052.148,00	18	2.016.552,00	0		
2.1.1. (2.1.2.)	Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području	6.4.1.	1	748.480,00	1	177.985,50	0	n.p.	n.p.	n.p.	0	Broj gospodarstva koji primaju potporu za ulaganja u nepoljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima: 1	Broj gospodarstva koji primaju potporu za ulaganja u nepoljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima: 0
3.1.1.	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	7.4.1.	4	7.748.425,86	16	4.783.065,94	10	2.595.029,50	5	1.308.809,58	0	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/ infrastrukture: 40%	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/ infrastrukture: 8,8%

Napomena: Redni brojevi tipova operacija LRS Zagorje-Sutla navedeni su sukladno svim usvojenim izmjenama, što podrazumijeva i pomake u numeraciji pojedinih tipova operacija. U zagradi je radi orijentacije naveden broj TO-a iz inicijalno usvojenog LRS iz 2016. godine.

Izvor: LAG Zagorje-Sutla i APPRRR, 1.7.2022.

1. UVOD

1.1 KONTEKST EVALUACIJE

1.1.1 Politika EU za ruralni razvoj

Politika Europske unije za ruralni razvoj financira se iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) te iz regionalnih i nacionalnih fondova. Europska komisija je odredila tri opća prioriteta odnosno cilja za politiku ruralnog razvoja:

- poticanje konkurentnosti u poljoprivredi;
- jamčenje održivog upravljanja prirodnim resursima i djelovanja protiv klimatskih promjena;
- postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući stvaranje i zadržavanje radnih mjesta.

Ti se glavni ciljevi odražavaju u sljedećih **šest prioriteta EU-a** za politiku ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020.:

- poticanje prenošenja znanja u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima;
- jačanje konkurentnosti svih vrsta poljoprivredne djelatnosti te povećanje isplativosti poljoprivrednih gospodarstava;
- promicanje uspostave lanca opskrbe hranom i upravljanja rizikom u poljoprivredi;
- obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava ovisnih o poljoprivredi i šumarstvu;
- promicanje učinkovitosti resursa i podupiranje prijelaza na niskougljično gospodarstvo otporno na klimatske promjene u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru;
- promicanje socijalne uključenosti, suzbijanja siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima.

Politika ruralnog razvoja provodi se preko programa ruralnog razvoja koje osmišljavaju države članice (ili njihove regije). U okviru tih višegodišnjih programa provodi se strategija usklađena s konkretnim potrebama država članica (ili regija) i koja se odnosi na najmanje četiri od navedenih šest prioriteta. Ti se programi temelje na skupu mjera izabranih iz niza europskih mjera koje su detaljnije navedene u *Uredbi o ruralnom razvoju* (Uredba (EU) br. 1305/2013) i koje se sufinanciraju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR). Stope sufinanciranja ovise o predmetnim mjerama i regijama u kojima se primjenjuju. Programe koji sadržavaju i plan financiranja te skup pokazatelja za praćenje ostvarenih rezultata mora odobriti Europska komisija. Komisija i države članice uspostavile su zajednički sustav praćenja i ocjenjivanja politike ruralnog razvoja.

Mjere koje države članice moraju uključiti u svoje programe obuhvaćaju sljedeća područja:

- prijenos znanja i informativne aktivnosti (stručno usavršavanje, informativne aktivnosti itd.);
- savjetodavne službe, službe za upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom i pomoć poljoprivrednim gospodarstvima;
- sustavi kvalitete koji se primjenjuju na poljoprivredne i prehrambene proizvode (novo sudjelovanje poljoprivrednika u sustavima kvalitete);
- ulaganja u fizičku imovinu (prerada poljoprivrednih proizvoda, infrastruktura, poboljšanje učinkovitosti i održivosti proizvodnje itd.);
- obnavljanje poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofama te uspostava odgovarajućih preventivnih mjera;
- razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poduzeća (pomoć za pokretanje djelatnosti mladim poljoprivrednicima, nepoljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima itd.);
- osnovne usluge i obnavljanje sela u ruralnim područjima (širokopojasna infrastruktura, kulturne aktivnosti, turistička infrastruktura itd.);

- ulaganja u razvoj šumskih zona i poboljšavanje održivosti šuma (pošumljavanje i stvaranje šumskih područja; uspostavljanje poljoprivredno-šumarskih sustava, sprečavanje i uklanjanje šteta u šumama uzrokovanih šumskim požarima, elementarnim i drugim nepogodama, poput nepogoda povezanih s nametnicima, bolestima i klimatskim promjenama; ulaganja kojima se poboljšava otpornost i ekološka vrijednost šumskih ekosustava, kao i njihov potencijal za ublažavanje klimatskih promjena; ulaganja u šumarske metode te u preradu, mobilizaciju i plasiranje šumarskih proizvoda na tržište);
- osnivanje skupina i organizacija proizvođača;
- zadržavanje poljoprivrednih praksi koje imaju pozitivan učinak na okoliš i klimu i poticanje promjena koje su nužne u tu svrhu („agroekološko-klimatske” mjere). Te mjere moraju biti uključene u programe ruralnog razvoja. Preuzete obveze moraju prelaziti okvire obveznih standarda;
- podrška organskoj poljoprivredi (plaćanje za konverziju ili za zadržavanje prakse organske poljoprivrede);
- plaćanja povezana s mrežom Natura 2000 i okvirnom direktivom o vodama;
- plaćanja područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima;
- plaćanja za dobrobit životinja;
- plaćanja za usluge u području šumarstva, okoliša i klime te za očuvanje šuma;
- poticanje suradnje među dionicima u poljoprivrednom i šumarskom sektoru s onima u prehrambenom lancu (uspostavom klastera i mreža te operativnih skupina Europskog inovacijskog partnerstva za produktivnost i održivost u poljoprivredi (EIP));
- „skup instrumenata za upravljanje rizicima”: pokrivanje premija osiguranja za usjeve, životinje i biljke; uzajamni fondovi za nepovoljne klimatske prilike, bolesti životinja i biljaka, najezde nametnika te ekološke incidente; instrument za stabilizaciju prihoda (u obliku financijskih doprinosa uzajamnim fondovima, čime se poljoprivrednicima jamči naknada u slučaju znatnog pada prihoda).

Uredba o potpori ruralnom razvoju uključuje i pristup „odozdo prema gore” za lokalni razvoj pod vodstvom lokalnih aktera (program Leader). Osim toga, iz EPFRR-a financira se i Europska mreža za ruralni razvoj čiji je cilj povezati nacionalne mreže, odnosno nacionalne organizacije i javna tijela koja djeluju u području ruralnog razvoja u Uniji, te mreža Europskog inovacijskog partnerstva (EIP), koja poljoprivrednicima i znanstvenicima omogućuje da se povežu i razmjenjuju znanja. Osim toga, Uredbom je izričito predviđeno da države članice mogu pripremiti tematske potprograme namijenjene mladim poljoprivrednicima, malim poljoprivrednim gospodarstvima, planinskim područjima, kratkim opskrbnim lancima, ženama u ruralnim područjima, ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi njima, biološkoj raznolikosti i restrukturiranju određenih poljoprivrednih sektora.

1.1.2 Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (PRR) i Mjera 19

Europska komisija je u svibnju 2015. godine odobrila Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske (PRR) za razdoblje 2014. – 2020. godine¹, koji je do ožujka 2021. doživio devet izmjena potaknutih izmjenama regulativa na EU razini. Izmjenama PRR su se inicijalna sredstva, u prijelaznom razdoblju (2021.- 2022.), povećavala za 901 milijun eura te ukupna alokacija iznosi 3,2 milijarde eura.

Programom je definirano 19 mjera koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenja životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima uopće. Prihvatljiva ulaganja unutar mjera PRR-a sufinancirana su većim dijelom sredstvima Europske unije putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (engl. EAFRD) dok je ostatak sufinanciran sredstvima Državnog proračuna Republike Hrvatske.

¹ Program ruralnog razvoja RH 2021.-2020. i sve povezane informacije dostupne su na: <https://ruralnirazvoj.hr/program/>

Mjera 19 – LEADER (CLLD) podijeljena je u četiri podmjere:

19.1. Pripremna pomoć - Namijenjena je Lokalnim akcijskim grupama (LAG) kao korisnicima. Prihvatljivi troškovi jesu: Izgradnja kapaciteta za zaposlenike, volontere i članove LAG-a u svrhu izrade lokalne razvojne strategije (LRS); umrežavanje u svrhu izrade LRS; treninzi za lokalne dionike u svrhu izrade LRS; izrada studija za područje LAG-a (uključujući i studije isplativosti za neke od projekata koji će biti opisani u LRS); izdaci vezano za izradu LRS (uključujući i konzultantske izdatke te izdatke za aktivnosti konzultiranja dionika u svrhu bolje pripreme LRS); administrativni troškovi (rad ureda i troškovi zaposlenika) za LAG koji nije ostvario potporu za tekuće troškove u razdoblju 2007.–2013. i za LAG kojemu je istekao IPARD ugovor. Potpora je do 100% ukupnih prihvatljivih troškova, najviše 100.000 €.

19.2. Provedba operacija unutar CLLD strategije - Kod odabira LAG-ova korisnici su LAG-ovi, a kod provedbe LRS odabranih LAG-ova korisnici su nositelji projekta s područja LAG-a koji su podnijeli zahtjev za potporu na LAG natječaju. Prihvatljivi troškovi jesu: projekti koji su u skladu s LRS odabranih LAG-ova i Programom ruralnog razvoja. Najviši i najniži iznos potpore za projekte koji se provode putem LRS odabranih LAG-ova naveden je u LRS i mora biti u granicama koje su navedene u PRR-u uz napomenu da najviši iznos projekta i potpore ne može biti viši od 100.000 € u kunskoj protuvrijednosti. Najviši intenzitet potpore definiran je u PRR i LRS odabranih LAG-ova.

19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a – Korisnici su odabrani LAG-ovi unutar podmjere 19.2. Prihvatljivi troškovi jesu: Priprema aktivnosti suradnje LAG-a (troškovi putovanja i smještaja tijekom traženja partnera za suradnju; troškovi prijevoda, simultanog prijevoda, organizacije sastanaka, itd.; specifična znanja vezana uz djelokrug planiranog projekta suradnje) i provedba aktivnosti suradnje LAG-a (troškovi provedbe međuteritorijalnih projekata suradnje – unutar granica RH; troškovi provedbe transnacionalnih projekata suradnje – između država članica ili s trećim državama). Prihvatljivi partneri su LAG-ovi (odobreni od strane nadležnog tijela za razdoblje 2014.–2020.) te lokalna, javna i privatna partnerstva na ruralnom ili urbanom području koja provode neku vrstu LRS, unutar ili izvan EU. Potpora je do 100% ukupnih prihvatljivih troškova, najviše do 100.000 € po odabranom LAG-u.

19.4. Tekući troškovi i animacija – Korisnici su odabrani LAG-ovi unutar podmjere 19.2. Prihvatljivi troškovi jesu: Tekući troškovi - izravni troškovi osoblja LAG-a u skladu s člankom 67. i 68. Uredbe (EU) br. 1303/2013 (plaće zaposlenika), neizravni troškovi s fiksnom stopom od 15 % prihvatljivih izravnih troškova (režijski izdaci ureda, pristojbe javnog bilježnika, potrošni uredski materijal, itd.), troškovi usavršavanja i obrazovanje zaposlenika, članova i volontera LAG-a u vezi rada LAG-a i/ili uz provedbu mjera iz LRS i/ili Programa ruralnog razvoja i/ili pripreme za programsko razdoblje 2021.–2027. (kotizacija, putni troškovi, hrana i piće itd.), troškovi sudjelovanja zaposlenika, volontera i članova LAG-a na radionicama, sastancima, seminarima, treninzima, studentskim putovanjima, sajmovima i slično, u vezi rada LAG-a i/ili uz provedbu mjera iz LRS i/ili Programa ruralnog razvoja i/ili pripreme za programsko razdoblje 2021.–2027., na ili izvan područja LAG-a (kotizacija, putni troškovi, hrana i piće itd.), troškovi ureda (najam, oprema) i usluge u vezi rada LAG-a (prijevod, pravne usluge, knjigovodstvene usluge itd.). Animacija - troškovi organizacije animacijskih događaja (hrana i piće, putni troškovi) i usluge u vezi provedbe animacijskih događaja i aktivnosti (najam prostora, prevođenje, informativno-promidžbeni materijali itd.). Potpora je do 100% ukupnih prihvatljivih troškova, ukupno do 25 % dodijeljenih javnih izdataka LRS.

Zadnje izmjene i dopune PRR-a (inačica 10.5, 2021.) vezane uz Mjeru 19 (CLLD/Leader) jesu:

- U prijelaznom razdoblju su aktivnosti izgradnje kapaciteta i pripremne radnje za buduće strategije lokalnog razvoja predvođenih zajednicom prihvatljive prema pogl. 4 Uredba (EU) 2020/2220. Izdvajanje za M19 u prijelaznom se razdoblju podižu s minimalnih 2,5% na 5%.
- Alokacija je povećana za 29.878.210 € sredstava EPFRD-a, sa 60.786.653 € na 90.664.863 € (doprinos fokus području 6B).

- Očekivani učinak izmjene i dopune je nastavak potpore tijekom cijelog prijelaznog razdoblja iz odgovarajuće proračunske alokacije za 2021. i 2022. Dodatnim sredstvima iz EURI fondova rješava se utjecaj krize COVID-19 i njezinih posljedica za poljoprivredni sektor i ruralna područja.

Izmjene i dopune PRR-a iz listopada 2020. godine obuhvatile su učinke pandemije uzrokovane COVID-19 te je PRR dopunjena novom **Mjerom 21**. Ova iznimna privremena potpora pomoći će poljoprivrednicima i malim i srednjim poduzećima u poljoprivrednim sektorima u njihovim naporima da prebrode probleme s likvidnošću uzrokovane pandemijom COVID-19.

Lokalne razvojne strategije (LRS) instrument su provedbe europske i nacionalne politike ruralnog razvoja na lokalnoj razini. U *Vodiču za pripremu, praćenje i evaluaciju strategija lokalnog razvoja za programsko razdoblje 2014.-2020.* (MPS, 2015.) istaknuto je da se kroz ostvarenje ciljeva ruralnog razvoja doprinosi strategiji Europa 2020 za pametan, održiv i uključiv razvoj što se postiže kroz šest prioriteta Europske unije za ruralni razvoj. U skladu s hrvatskim nacionalnim Programom ruralnog razvoja (PRR), LRS treba doprinositi jednom ili više fokus područja Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR). Ta su fokus područja prethodno definirana u *Uredbi (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz EPFRR-a*. Prema PRR-u za razdoblje 2014.-2020., provedba CLLD/LEADER-a treba doprinijeti postizanju svih šest prioriteta Europske unije za razdoblje 2014.-2020. Pristup CLLD/LEADER najizravnije doprinosi fokus području 6B - lokalni razvoj u ruralnim područjima. Na nacionalnoj je razini odlučeno da tipovi operacija koje će se podržavati tijekom provedbe LRS-a trebaju biti u skladu s fokus područjima 2A, 2B, 2C+, 3A, 4A, 4B, 4C, 5C, 5D, 6A i 6B. Fokus područje 1 „poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima” treba uzeti u obzir kao horizontalno pitanje. Uz fokus područja gore naveden popis mjera iz Uredbe, kao i iznosi potpore u Prilogu 2. Uredbe, orijentacija su za LAG u opisivanju provedbe LRS-a kao i u planiranju financijskih sredstava u okviru Podmjere 19.2. Programa.

Provedba LRS doprinosi postizanju ciljeva PRR za razdoblje 2014.-2020. kojim su postavljeni sljedeći *opći ciljevi* za pristup CLLD/ LEADER u Hrvatskoj kao rezultat SWOT analize na nacionalnoj razini:

- podržati ruralni razvoj putem lokalnih inicijativa i partnerstava;
- unaprijediti i poticati politiku ruralnog razvoja;
- podići svijest koristeći pristup „odozdo prema gore” i važnost definiranja LRS;
- podići razinu obrazovanja i informiranosti ruralnog stanovništva;
- poboljšati životne i radne uvjete i dobrobiti ruralnog stanovništva;
- stvoriti nove, održive mogućnosti zarađivanja dohotka;
- održavati i stvarati nova radna mjesta;
- diversifikacija gospodarskih aktivnosti.

Te opće ciljeve nadopunjuju sljedeći posebni i operativni ciljevi:

(1) posebni ciljevi:

- poticati i razvijati aktivnosti ruralnog razvoja da bi djelovale zajednički putem projekata suradnje;
- razviti integrirane strategije lokalnog razvoja i pripremiti njihovu provedbu;
- poticati lokalne inicijative i partnerstva kroz uključivanje lokalnih zajednica kao i predstavnika poduzetništva i lokalne uprave;
- prenositi postignuća, iskustva i stručno znanje, i dostupnost informacija i zaključke.

(2) operativni ciljevi su sljedeći:

- jačati kapacitete među ruralnim stanovništvom i partnerstvima;
- razviti, organizirati i upravljati LAG-ovima;

- pripremati i provoditi LRS;
- suradnja među područjima i grupama.

Mjera 19 doprinosi ostvarenju **međusektorskih ciljeva** koji se odnose na klimatske promjene, okoliš i inovacije:

- *Klimatske promjene* – prilikom provedbe mjera iz LRS-a potrebno je osigurati da te mjere pridonose prilagodbi i ublažavanju negativnih posljedica klimatskih promjena (osobito usmjerene na održive izvore energije i korištenje „zelene“ energije).
- *Okoliš* – Kroz LRS se mora podizati svijest o zaštiti okoliša, te mora sadržavati praktične mjere za smanjenje štetnih posljedica na okoliš i mjere koje će doprinijeti njegovoj zaštiti.
- *Inovativnost* – svaki LAG u svom LRS-u treba opisati mogućnosti za identifikaciju integriranih i inovativnih lokalnih rješenja za lokalne probleme. U okviru provedbe LRS-a primjereno je podupirati inovativne projekte koji će pridonijeti rješavanju problema koji nisu bili adekvatno riješeni drugim mjerama ruralnog razvoja.

Osim što mora osigurati koherentnost s fokus područjima EU-a i ciljevima Programa, LAG mora osigurati i kompatibilnost pripreme i provedbe LRS-a s pravilima EU-a za državnu potporu u skladu s propisanim obaveznim elementima iz poglavlja 13. PRR-a. Uz navedene ciljeve koji čine osnovu za pripremu LRS-a, važna je primjena pristupa „odozdo prema gore” i da se vlastiti ciljevi LAG-a temelje na nalazima SWOT analize i lokalnih značajki.

1.1.3 Područje LAG-a Zagorje - Sutla

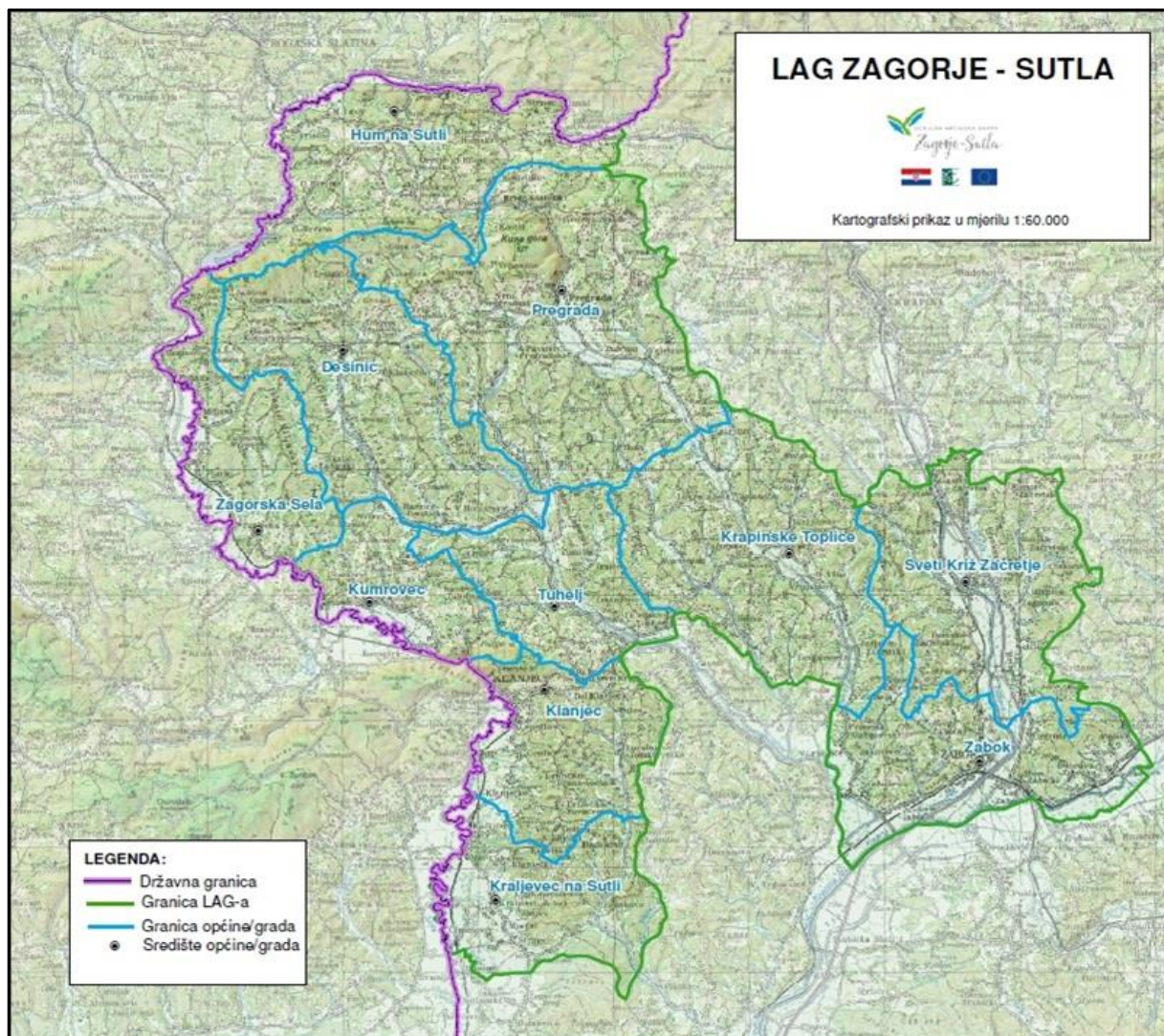
Lokalna akcijska grupa Zagorje – Sutla (LAG Zagorje – Sutla) nastala je sredinom 2015. godine spajanjem 2 LAG-a, LAG Zagorje i LAG Sutla. LAG Zagorje –Sutla sada obuhvaća ukupno 11 jedinica lokalne samouprave (JLS) sa 188 naselja koje pripadaju Krapinsko-zagorskoj županiji statističke regije Kontinentalna Hrvatska na površini većoj od 439 km² (35,72% teritorija županije) s više od 44 tisuće stanovnika.

LAG područje uključuje:

- 3 grada: Pregradu, Klanjec i Zabok, te
- 8 općina: Sveti Križ Začretje, Krapinske Toplice, Kraljevec na Sutli, Hum na Sutli, Desinić, Kumrovec, Tuhelj i Zagorska Sela.

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine LAG Zagorje - Sutla imao je 48.128 stanovnika kada je na prostoru LAG-a živjelo 1,08% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske odnosno 33,79% stanovnika KZZ-a. Broj stanovnika do posljednjeg popisa u 2011. godini se smanjio za 3.685 osoba ili 7,3% čime se nastavio dugoročni trend smanjenja broja stanovnika na području LAG-a. Prema prvim rezultatima popisa stanovništva za 2021. godinu broj stanovnika na prostoru LAG-a pao je za daljnjih 8,3% na 40.746 stanovnika, što je udio od 1,05% u ukupnom broju stanovnika na razini države, a 33,69% od broja stanovnika na razini županije.

Slika 1. LAG područje Zagorje-Sutla

Izvor: LAG Zagorje-Sutla.

1.2 PREDMET, CILJ I SVRHA EVALUACIJE

Predmet vanjske evaluacije je provedba LOKALNE RAZVOJNE STRATEGIJE (LRS) LOKALNE AKCIJSKE GRUPE (LAG) „ZAGORJE – SUTLA“ u razdoblju 2014.-2020. s uključenim prijelaznim razdobljem 2021- i 2022. LAG je izradio Lokalnu razvojnu strategiju LAG-a Zagorje-Sutla za razdoblje 2014. do 2020. godine (LRS) temeljem financiranja kroz podmjeru 19.1. PRR-a i usvojena je 21. ožujka 2016. godine. Za provedbu LRS LAG-u je odobreno ukupno 8.943.096,33 HRK za područje LAG-a (slika 1.) i provedbu podmjera 19.2., 19.3. i 19.4. (Odluka APPRRR KLASA: 440-12/16-19-02-01/0011, Urbroj: 343-1400/01-17-006).

Strateški okvir LRS (Slika 2.) usvojen 2016. godine ima jasnu intervencijsku logiku koja obuhvaća hijerarhijski povezane elemente: viziju, strateške ciljeve, mjere, aktivnosti i tipove operacija koji su usklađeni s krovnim strateškim planskim aktom Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014-2020. godine. Teorija promjena LRS-a slijedi ostvarenja strateških ciljeva kroz provedbu aktivnosti i operacija koje su usklađene s mjerama i podmjerama PRR-a.

Slika 2. Strateški okvir LRS Zagorje – Sutla 2014.-2020., usvojen 2016. godine.

VIZIJA RAZVOJA LAG-a ZAGORJE - SUTLA <i>LAG Zagorje - Sutla prostor je participacije javnog, privatnog i civilnog sektora koji omogućuju kvalitetan život stanovnika uz poticanje kreativnosti, inovativnosti i socijalne pravednosti. Tradicionalni poljoprivredni proizvodi njegovani u zelenim bregima Zagorja, zalijevani očuvanim izvorima vode, obrađivani rukama mladih i iskusnih poljoprivrednika, nastali na višestoljetnoj kulturi i ponuđeni u toplom ambijentu zagorske kleti i urbanim odmorištima koja potiču povezivanje ruralnih i urbanih prostora, obilježja su prijateljske regije Zagorja.</i>				
Strateški cilj 1. Promoviranje uspješnog i održivog gospodarstva na području LAG-a	Strateški cilj 2. Diverzifikacija poljoprivrednih aktivnosti uz inkluzivno ruralno područje	Strateški cilj 3. Podrška održivom razvoju prostora kao temelj života budućih generacija	Strateški cilj 4. Jačanje lokalnog tržišta i prepoznatljivosti prostora LAG-a	Strateški cilj 5. Potpora održivom razvoju lokalnog područja LAG-a
Aktivnost 1.1. Ulaganje u unapređenje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava Tip operacije 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava (PRR Podmjera 4.1.1.) Tip operacija 1.1.2. Zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš (PRR Podmjera 4.1.2.) Tip operacija 1.1.3. Korištenje obnovljivih izvora energije (PRR Podmjera 4.1.3.)	Aktivnost 2.1. Ulaganja u razvoj novih i postojećih nepoljoprivrednih usluga Tip operacije 2.1.1. Potpora ulaganja u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti (PRR Podmjera 6.2.) Tip operacija 2.1.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom područja (PRR Podmjera 6.4.)	Aktivnost 3.1. Potpora za lokalnu društvenu infrastrukturu Tip operacije 3.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu (PRR Podmjera 7.4.)	Aktivnost 4.1. Poticanje uspostave proizvođačkih organizacija i grupa (te zadruga) Tip operacije 4.1.1. Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija (PRR Podmjera 9.1.)	Aktivnost 5.1. Jačanje kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika za provedbu LRS-a Tip operacije 5.1.1. Provedba operacija unutar CLLD strategije (PRR Podmjera 19.2.) Tip operacija 5.1.2. Tekući troškovi i animacija (PRR Podmjera 19.4.)
Aktivnost 1.2. Ulaganje u povećanje preradbenih kapaciteta poljoprivrednih operacija Tip operacije 1.2.1. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima (PRR Podmjera 4.2.1.)		Aktivnost 3.2. Potpora održivom korištenju šuma i razvoj šumske infrastrukture Tip operacije 3.2.1. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca, i ostale manje infrastrukture (PRR Podmjera 8.5.2.)	Aktivnost 4.2. Razvoj kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta kroz suradnju lokalnih proizvođača i njihovih udruženja Tip operacije 4.2.1. Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta (PRR Podmjera 16.4.)	Aktivnost 5.2. Umrežavanje i uspostava suradnje sa srodnim organizacijama Tip operacije 5.2.1. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a (PRR Podmjera 19.3.)
Aktivnost 1.3. Ulaganje u povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava Tip operacije 1.3.1. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima (PRR Podmjera 6.1.) Tip operacija 1.3.2. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (PRR Podmjera 6.3.)				

Izvor: LRS LAG Zagorje-Sutla, 2016.

Slika 3. Strateški okvir LRS Zagorje – Sutla 2014.-2020 . s prijelaznim razdobljem 2021.-2022., 6. izmjena usvojena 2021. godine.

VIZIJA RAZVOJA LAG-a ZAGORJE - SUTLA <i>LAG Zagorje - Sutla prostor je participacije javnog, privatnog i civilnog sektora koji omogućuju kvalitetan život stanovnika uz poticanje kreativnosti, inovativnosti i socijalne pravednosti. Tradicionalni poljoprivredni proizvodi njegovani u zelenim bregima Zagorja, zalijevani očuvanim izvorima vode, obrađivani rukama mladih i iskusnih poljoprivrednika, nastali na višestoljetnoj kulturi i ponuđeni u toplom ambijentu zagorske kleti i urbanim odmorištima koja potiču povezivanje ruralnih i urbanih prostora, obilježja su prijateljske regije Zagorja.</i>				
Strateški cilj 1. Promoviranje uspješnog i održivog gospodarstva na području LAG-a	Strateški cilj 2. Diverzifikacija poljoprivrednih aktivnosti uz inkluzivno ruralno područje	Strateški cilj 3. Podrška održivom razvoju prostora kao temelj života budućih generacija	Strateški cilj 4. Jačanje lokalnog tržišta i prepoznatljivosti prostora LAG-a	Strateški cilj 5. 4. Potpora održivom razvoju lokalnog područja LAG-a
Aktivnost 1.1. Ulaganje u unapređenje i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava Tip operacije 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava (PRR Podmjera 4.1.) Tip operacija 1.1.2. Zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš (PRR Podmjera 4.1.2.) Tip operacija 1.1.3. Korištenje obnovljivih izvora energije (PRR Podmjera 4.1.3.)	Aktivnost 2.1. Ulaganja u razvoj novih i postojećih nepoljoprivrednih usluga Tip operacije 2.1.1. Potpora ulaganja u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti (PRR Podmjera 6.2.) Tip operacija 2.1.2. 2.1.1. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području (PRR Podmjera 6.4.)	Aktivnost 3.1. Potpora za lokalnu društvenu infrastrukturu Tip operacije 3.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu (PRR Podmjera 7.4.)	Aktivnost 4.1. Poticanje uspostave proizvođačkih organizacija i grupa (te zadruga) Tip operacije 4.1.1. Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija (PRR Podmjera 9.1.)	Aktivnost 5.1. 4.1. Jačanje kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika za provedbu LRS-a Tip operacije 5.1.1. 4.1.1. Provedba operacija unutar CLLD strategije (PRR Podmjera 19.2.) Tip operacija 5.1.2. 4.1.2. Tekući troškovi i animacija (PRR Podmjera 19.4.)
Aktivnost 1.2. Ulaganje u povećanje prerađbenih kapaciteta poljoprivrednih operacija Tip operacije 1.2.1. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima (PRR Podmjera 4.2.1.)		Aktivnost 3.2. Potpora održivom korištenju šuma i razvoj šumske infrastrukture Tip operacije 3.2.1. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca, i ostale manje infrastrukture (PRR Podmjera 8.5.2.)	Aktivnost 4.2. Razvoj kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta kroz suradnju lokalnih proizvođača i njihovih udruženja Tip operacije 4.2.1. Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta (PRR Podmjera 16.4.)	Aktivnost 5.2. 4.2. Umrežavanje i uspostava suradnje sa srodnim organizacijama Tip operacije 5.2.1. 4.2.1. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a (PRR Podmjera 19.3.)
Aktivnost 1.3. 1.2. Ulaganje u povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava Tip operacije 1.3.1. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima (PRR Podmjera 6.1.) Tip operacija 1.3.2. 1.2.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (PRR Podmjera 6.3.)				
Napomena evaluatora: Nakon 6 izmjena LRS u razdoblju od 2016.-2021. godine: - smanjen je broj strateških ciljeva s 5 na 4, - smanjen je broj aktivnosti s 10 na 6, - smanjen je broj tipova operacija s 15 na 7.				

Izvor: LRS LAG Zagorje – Sutla, 2021.

Na slici 3. prikazana je struktura strateškog okvira nakon 6. izmjene LRS usvojene 2021. godine. Promjene nastale između prve usvojene verzije strateškog okvira i zadnje verzije nakon niza izmjena u razdoblju provedbe od 2016. do sredine 2022. godine osnova je analizu provedbe LRS kao i za donošenje ocjene uspješnosti provedbe LRS u razdoblju obuhvaćeno evaluacijom do 30.06.2022.

Temeljem Plana evaluacije LRS-a, *ciljevi evaluacije* su utvrditi ostvarena postignuća temeljem analize provedenih projekata prema tipovima operacija i aktivnosti, analizirati nalaze te formulirati preporuke temeljem rezultata analize. Evaluacija odnosno vrednovanje tijekom provedbe strateškog planskog akta obuhvaća:

- doprinose unapređenju sustava upravljanja LRS-om,
- prepoznavanje novih mogućnosti financiranja kroz LRS,
- usklađivanje s nacionalnom razvojnom politikom i Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske,
- te procjena učinaka i utjecaja LRS na razvoj područja u razdoblju od 2014. – 2022. godine temeljem definiranih pokazatelja učinka, rezultata i pokazatelja izlaza (engl. output indicators).

Svrha evaluacije provedbe LRS-a je ocijeniti učinke temeljem ostvarenja pokazatelja i temeljem utvrđenih spoznaja iz analize nalaza doprinijeti procesu izrade buduće LRS-a, te dati preporuke za unapređenje djelovanja LAG-a.

Provedbom operacija kroz provedbu konkretnih projekata ostvaruju se izravni rezultati koji se mjere pokazateljima tj. indikatorima „izlaza“ (tj. izravnih rezultata, engl. output). Njihovim ostvarenjem doprinosi se tijekom razdoblja provedbe LRS-a ostvarenju aktivnosti čija se realizacija mjeri pokazateljima „rezultata“ (ili ishoda, engl. outcome). Na razini ostvarenja cjelokupne LRS i postavljenih strateških ciljeva mjeri se realizacija temeljem pokazatelja tj. indikatora učinka.

2. METODOLOGIJA I KRITERIJI EVALUACIJE

Postupak vrednovanja lokalne razvojne strategije LAG-a je neovisna usporedba i ocjena očekivanih i ostvarenih rezultata, ishoda i učinaka provedbe strateškog planskog akta.

U postupku evaluacije primijenjene su sljedeće analitičke metode:

- analiza dokumentacije uklj. zakone i propise, programe, planove, projektne studije
- analiza ostvarenja pokazatelja temeljem godišnjih izvješća i evaluacija LAG-a Zagorje-Sutla
- analize rezultata anketnih ispitivanja provedenih na razini PRR (Ministarstvo poljoprivrede listopad 2020.), te anketno ispitivanje LAG-a Zagorje-Sutla (srpanj 2022.) provedeno u kontekstu izrade LRS za novo programsko razdoblje do 2027.
- analiza nalaza intervjua s predstavnicima ureda LAG Zagorje – Sutla, članovima, ključnim dionicima i korisnicima LRS

Evaluacijski kriteriji (OECD DAC kriteriji²) i odgovarajuća evaluacijska pitanja su sljedeća:

- Relevantnost ili važnost (engl. relevance):

Evaluacijska pitanja: *Rješavaju li se intervencijom najznačajniji problemi i potrebe LAG područja?*

Jesu li provedbom projekata zadovoljene prioritetne potrebe korisnika/ciljanih skupina obuhvaćenih mjerama? Odgovor na pitanje temelji se na nalazima anketnog ispitivanja korisnika provedeno u okviru izrade nove LRS LAG-a Zagorje - Sutla.

² OECD, <https://www.oecd.org/dac/evaluation/daccriteriaforevaluatingdevelopmentassistance.htm>

- Koherentnost (engl. coherence):

Evaluacijska pitanja: *Je li LRS usklađena sa strateškim dokumentima višeg reda?* U procesu izrade LRS poštivane su odrednice nadređenog Programa ruralnog razvoja za provedbeno razdoblje 2014-2020.

- Djelotvornost (engl. effectiveness):

Evaluacijska pitanja: *Postižu li se intervencijom postavljeni ciljevi LRS LAG-a?* Jesu li provedbom mjera ostvareni ciljevi? Odgovor na pitanje ostvarenja ciljeva temelji se na ocjeni realizacije pokazatelja učinka temeljem dostupnih podataka iz godišnjih izvješća.

Jesu li upravljački kapacitet LAG-a odgovarajući? Odgovori na pitanja temelje se na nalazima analize dokumentacije, intervju a i anketnog ispitivanja članova i organizacije LAG-a, anketnog ispitivanja provedenog na nacionalnoj razini vezano uz kapacitete LAG-ova u Hrvatskoj (MPS; 2020).

Jesu li u provedbu LRS uključeni ključni dionici? Odgovori na pitanja uključenosti dionika temelje se na nalazima anketnog ispitivanja i godišnjih izvješća LAG-a.

- Učinkovitost (engl. efficiency):

Evaluacijska pitanja: *Koriste li se resursi na odgovarajući način?* Provodi li se LRS u skladu s planom? Jesu li ostvareni kvantitativni i kvalitativni pokazatelji rezultata i izlaza (output)? Jesu li učestale izmjene LRS-a doprinijele boljoj provedbi? Odgovori na pitanja temelje se na analizi dokumentacije uključujući godišnja izvješća o provedbi LRS i nalazima anketnih ispitivanja.

- Održivost (engl. sustainability):

Evaluacijska pitanja: *Jesu li rezultati projekata održivi?* Odgovor na pitanja održivosti temelje se na nalazima anketnog ispitivanja i intervju a korisnika. Je li djelovanje LAG-a održivo? Odgovori na financijsku i institucionalnu održivost djelovanja LAG-a temelje se na nalazima analize dokumentacije, anketnih ispitivanja članova LAG-a, organizacije LAG-a, te korisnika, kao i intervju a. Pitanja društvene i okolišne održivosti temeljna su načela koja svaka intervencija mora zadovoljiti prije odobravanja.

- Učinak i dodana vrijednost zajednici:

Evaluacijska pitanja: *Koju razliku čini intervencija?* Ostvaruju li se horizontalni ciljevi kroz provedbu projekata i aktivnosti? Odgovor na pitanje temelji se na nalazima analize dokumentacije i rezultata anketnog ispitivanja članova LAG-a.

3. LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a ZAGORJE-SUTLA I KRONOLOGIJA IZMJENA (1-6)

LRS iz 2016. godine obuhvaćala je 5 strateška cilja, 10 aktivnosti i 15 tipova operacija kao što je prikazano prikazu inicijalno usvojenog strateškog okvira u slici 2. U svrhu prilagođavanja dinamici provedbe Mjere 19 i izmjena PRR-a na nacionalnoj razini i potrebama na terenu kroz razdoblje obuhvaćeno ovom evaluacijom LRS-a, a ujedno i provedbe aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljevima, LRS je prošla kroz 6 izmjena. Kronologija i promjene u tipovima operacija kao i financijskim alokacijama prikazana je u tablici 2. LAG natječajni provode se za financiranje projekata kroz tipove operacija sukladne TO PRR 6.3.1., 7.4.1., 4.1.1. i 6.4.1., odnosno projekti malih poljoprivrednika, projekti male društvene infrastrukture, projekti velikih poljoprivrednika u području modernizacije poslovanja te razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti. Za cilj 4 je procijenjeno da s obzirom na regulativu LAG nije u mogućnosti provesti predviđene TO. No on je i dalje relevantan za područje LAG-a. Rezultat izmjena LRS je usklađenost LRS s odobrenim sredstvima za provedbu, novo prikupljenim projektnim idejama te s potrebama lokalnih dionika.

Tablica 2. Pregled izmjena LRS 2014.-2020. uklj. 2021.-2022. i udjela financijskih alokacija u proračunu LRS u eurima

Strateški cilj	Tip operacije	Financijska alokacija % LRS													
		2016.-2020.												2021.-2022.	
		LRS usvojena 2016. godine		1. izmjena LRS, 2017.		2. izmjena LRS, 2018.		3. izmjena LRS 2019.		4. izmjena LRS 2019.		5. izmjena LRS 2020.		6. izmjena LRS 2021.	
UKUPNI PRORAČUN LRS U EUR		1.280.539,18 €		1.194.834,38 €		1.194.834,38 €		1.194.834,38 €		1.194.834,38 €		1.425.566,15 €		1.684.018,95 €	
CILJ 1 - Promovira nje uspješnog i održivog gospodarstva na području LAG-a	1.1.1. - Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava (PRR Podmjera 4.1.1.)	46,27%	12,68%	45,04%	13,73%	44,49%	11,53 %	44,49 %	11,53 %	46,30 %	20,08%	58,47 %	12,98%	42,75 %	12,38 %
	1.1.2. - Zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš (PRR Podmjera 4.1.2.)		9,12%		8,24%		0%		0%		0%		0%		0%
	1.1.3. - Korištenje obnovljivih izvora energije (PRR Podmjera 4.1.3.)		5,07%		2,20%		0%		0%		0%		0%		0%
	1.2.1. - Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima (PRR Podmjera 4.2.1.)		9,63%		5,49%		0%		0%		0%		0%		0%
	1.3.1. - Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima (PRR Podmjera 6.1.)		5,07%		5,49%		6,59%		6,59%		0%		0%		0%
	1.3.2. 1.2.1- Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (PRR Podmjera 6.3.)		4,56%		9,89%		26,36 %		26,36 %		26,22%		45,49%		30,37 %

Strateški cilj	Tip operacije	Financijska alokacija % LRS													
		2016.-2020.												2021.-2022.	
		LRS usvojena 2016. godine		1. izmjena LRS, 2017.		2. izmjena LRS, 2018.		3. izmjena LRS 2019.		4. izmjena LRS 2019.		5. izmjena LRS 2020.		6. izmjena LRS 2021.	
CILJ 2 - Diversifikacija poljoprivrednih aktivnosti uz inkluzivno ruralno područje	2.1.1. Potpora ulaganja u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti (PRR Podmjera 6.2.)	6,68%	5,07%	9,89%	5,49%	11,53%	0%	11,53%	0%	10,98%	0%	8,5%	0%	10,98%	0%
	2.1.2. 2.1.1.- Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima (PRR Podmjera 6.4.)		1,6%		4,39%		11,53%		11,53%		10,98%		8,5%		10,98%
CILJ 3 - Podrška održivom razvoju prostora kao temelj života budućih generacija	3.1.1. - Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu (PRR Podmjera 7.4.)	43,04%	31,45%	42,15%	34,45%	43,50%	43,50%	43,50%	43,50%	42,71%	42,71%	33,03%	33,03%	43,50%	43,50%
	3.2.1. - Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture (PRR Podmjera 8.5.2.)		11,55%		7,69%		0%		0%		0%		0%		
CILJ 4 - Jačanje lokalnog tržišta i prepoznatljivosti prostora LAG-a	4.1.1. - Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija (PRR Podmjera 9.1.)	4,00%	2,64%	2,92%	1,82%	2,92%	0,48%	2,92%	0,48%	0,00%	0%	0%	0%	0%	0%
	4.2.1. - Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta (PRR Podmjera 16.4.)		1,36%		1,10%		0%		0%		0%		0%		0%
CILJ 5 4 - Potpora održivom razvoju	5.1.1. 4.1.1. - Provedba operacija unutar CLLD strategije (PRR Podmjera 19.2.)	25,00% od 19.2. + 19.3.	(nije primjenjivo za ovaj tip	25,00% od 19.2. + 19.3.	(nije primjenjivo za ovaj tip	25,00% od 19.2. + 19.3.	(nije primjenjivo za	25,00% od 19.2. +	(nije primjenjivo za	25,00% od 19.2. +	(nije primjenjivo za ovaj tip	25,00% od 19.2. + 19.3.	(nije primjenjivo za ovaj	25,00% od 19.2. + 19.3.	(nije primjenjivo za ovaj

Strateški cilj	Tip operacije	Financijska alokacija % LRS													
		2016.-2020.												2021.-2022.	
		LRS usvojena 2016. godine		1. izmjena LRS, 2017.		2. izmjena LRS, 2018.		3. izmjena LRS 2019.		4. izmjena LRS 2019.		5. izmjena LRS 2020.		6. izmjena LRS 2021.	
lokalnog područja LAG-a	5.1.2. 4.1.2.- Tekući troškovi i animacija (PRR Podmjera 19.4.)	5,00% od 19.2	operacije	5,00% od 19.2.	operacije	5,00% od 19.2	ovaj tip operacije	19.3. 5,00% od 19.2	ovaj tip operacije	19.3. 5,00% od 19.2.	operacije	5,00% od 19.2	tip operacije	5,00% od 19.2.	tip operacije
	5.2.1. 4.2.1. - Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a (PRR Podmjera 19.3.)														

Izvor: LAG Zagorje – Sutla.

Kronologija usvajanja i odobravanja izmjena bila je sljedeća:

1. izmjena LRS prihvaćena je na 9. elektronskoj sjednici Skupštine održanoj 16.10.2017., te usvojena od strane Upravnog odbora 18.10.2017. a odobrena **21.12.2017.** od strane Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

2. izmjena LRS prihvaćena je na 12. sjednici Skupštine LAG-a održanoj 29.05.2018., te usvojena na 5. sjednici UO-a 29.05.2018. a odobrena **13.07.2018.** od strane APPRRR.

3. izmjena LRS prihvaćena je na 13. sjednici Skupštine LAG-a održanoj 18.12.2018., te usvojena na 10. sjednici UO-a 07.02.2019. a odobrena **12.03.2019.** od strane APPRRR.

4. izmjena LRS prihvaćena je na 15. sjednici Skupštine održanoj 01.07.2019., te usvojena na 1. sjednici UO-a 01.07.2019. a odobrena **19.09.2019.** od strane APPRRR.

5. izmjena LRS prihvaćena je na 19. elektroničkoj sjednici Skupštine održanoj 03.09.2020., te usvojena na 10. elektroničkoj sjednici UO-a 03.09.2020., a odobrena 5.10.2020. od strane APPRRR.

6. izmjena LRS prihvaćena je na 23. sjednici Skupštine održanoj 01.07.2021., te usvojena na 1. sjednici Upravnog odbora 01.07.2021. , a odobrena **30.09.2021.** od strane APPRRR.

Izmjenama LRS pristupalo se radi usklađivanja akcijskog i financijskog plana s dinamikom aktivacija pojedinih tipova operacija te interesa korisnika/ca za pojedine tipove operacija. Svaka izmjena provedena je u skladu s metodologijom izrade LRS uz konzultacije ključnih dionika i javno savjetovanje. U tabličnom pregledu izmjena prekriveni su oni dijelovi koji su s izmjenama izostavljeni. Struktura tipova operacija nakon 6. izmjene je u velikoj mjeri sužena. No s provedbom drugih projekata LAG Zagorje-Sutla ostvaruje doprinose inicijalno postavljenim ciljevima.

4. ANALIZA PODATAKA O DOSADAŠNJOJ PROVEDBI LRS

4.1 PROVEDBA LRS PUTEM LAG NATJEČAJA

U okviru Lokalne razvojne strategije u dijelu strateških ciljeva 1-4 predviđena je provedba LAG natječaja za tipove operacija LRS. U svrhu provedbe LAG natječaja Skupština i Upravni odbor LAG Zagorje-Sutla prihvatili su u ožujku 2018. godine *Pravilnik o provedbi LRS LAG-a Zagorje-Sutla za razdoblje 2014.-2020. putem LAG natječaja*. LAG natječaji namijenjeni su nositeljima projekata s prebivalištem odnosno sjedištem te mjestom ulaganja na području LAG-a Zagorje-Sutla. U nastavku je pregledna tablica svih provedenih natječaja prema tipovima operacija LRS LAG Zagorje-Sutla te ukupni iznosi alokacije kao i broj odobrenih projekata od strane LAG-a i od strane APPRRR-a.

Tablica 3. Pregled provedenih natječaja po tipovima operacija LRS LAG Zagorje-Sutla 2014.-2022., stanje 30.6.2022.

Tip operacije LRS LAG Zagorje-Sutla ³		Broj tipa operacije PRR	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od LAG-a		Odobreni projekti od APPRRR (Ugovoreni)		Potpuno isplaćeni projekti	
Broj	Opis		Ref. br. (datum)	Alokacija, kn	Broj	Iznos, kn	Broj	Iznos, kn	Broj	Iznos, kn
1.1.1.	Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	4.1.1.	22/1.1.1. (18.7.2022.)	414.651,67	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
			19/1.1.1. izmj. (3.10.2019./13.3.2019.)	1.368.005,68	7	1.368.005,68	6	1.124.670,73	5	1.056.665,05
1.2.1. (1.3.2)	Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	6.3.1.	20/1.3.2. (27.10.2020.)	2.265.300,00	20	2.265.300,00	20	2.265.300,00	4	453.060,00
			18/1.3.2. izmj. (30.7.2018.)	1.796.352,00	16	1.786.848,00	16	1.786.848,00	14	1.563.492,00
2.1.1. (2.1.2.)	Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području	6.4.1.	21/2.1.2. (23.2.2021./15.2.2021.)	748.480,00	1	177.985,50	0	n.p.	n.p.	n.p.
3.1.1.	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	7.4.1.	22/3.1.1. (18.7.2022.)	364.050,06	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
			21/3.1.1. izmj. (22.11.2021./17.9.2021.)	4.153.545,00	5	1.873.509,94	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
			19/3.1.1. (4.10.2019.)	266.850,00	1	266.850,00	1	266.850,00	1	266.850,00
			18/3.1.1. izmj. (17.10.2018.)	2.963.980,80	10	2.642.706,00	9	2.328.179,50	4	1.041.959,58

Izvor: LAG Zagorje-Sutla, 2022.

³ Redni brojevi tipova operacija LRS Zagorje-Sutla navedeni su sukladno svim usvojenim izmjenama, što podrazumijeva i pomake u numeraciji pojedinih tipova operacija. U zagradi je radi orijentacije naveden broj TO-a iz inicijalno usvojenog LRS iz 2016. godine.

4.2 PROJEKTI LAG-a ZAGORJE-SUTLA

Tablica 4. Pregled projekata u kojima sudjeluje LAG u razdoblju od 2015.

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
1	Mjera 19. „LEADER-CLLD“, Podmjera 19.1. „Pripremna pomoć“, provedba tipa operacije 19.1.1. „pripremna pomoć“	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014-2020,	482.922,10 HRK (90%)	10% (RH)	2015.-2016.	Lokalna akcijska grupa (LAG) Zagorje- Sutla	LAGu su dodijeljena su financijska sredstva u svrhu razvoja ruralnih područja te edukaciju stanovništva s područja LAG-a, izgradnju kapaciteta zaposlenika i izradu Lokalne razvojne strategije: Izrada LRS i baza projektnih ideja.	Odluka o dodjeli sredstava; Klasa: 440-12/15-19-01-01/0051, Urbroj: 343-1220/01-15-002, Zagreb, 23. rujna 2015.
2	Izrada projektne dokumentacije za Mjeru 19. LEADER -CLLD, Podmjera 19.1.	Krapinsko-zagorska županija, mjera: Potpora za pripremu projekata u 2014. i 2015. godini	n.p.	-	2015.	Lokalna akcijska grupa (LAG) Zagorje- Sutla	Pripremljeni projekti	Ugovor o korištenju potpore za pripremu projekata Klasa: 320-01/15-01/18; Urbroj: 2140/01-02-15-111, Krapina, 19.listopada 2015.
3	Mjera 19. „LEADER-CLLD“, Podmjera 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“, Podmjera 19.3. „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“ i Podmjera 19.4.	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014-2020, - 6.813.787 kn za projekte na području LAG-a,	8.943.096 kn	-	2016. -2020. <i>(*produžene do 2022.)</i>	Lokalna akcijska grupa (LAG) Zagorje- Sutla	LRS definirala je četiri temeljna cilja te će se kroz dobivena sredstva financirati projekti koji im doprinose: promoviranje uspješnog i održivog gospodarstva na području LAG-a, diversifikacija poljoprivrednih aktivnosti uz inkluzivno ruralno područje, podrška održivom razvoju prostora kao temelj života budućih generacija, jačanje lokalnog tržišta i prepoznatljivosti prostora LAG-a. Projekti sufinancirani u okviru LRS	Ugovor o dodjeli sredstava odabranom LAG-u, Br. Ugovora 5736 (Klasa: 440-12/16-19-02-01/0011, Urbroj:343-1400/01-17-007, Zagreb, 10. veljače 2017.)

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
	„Tekući troškovi i animacija“	- 340.689,38 kn je na raspolaganju za projekte suradnje, i - 1.788.619,27 kuna za tekući rad LAG-a i animaciju lokalnog stanovništva					su projekti manjeg razmjera, inovativno-eksperimentalni projekti koji se provode na području LAG-a.	
4	„MREŽA-Mogućnosti Razvoja Emancipacije ŽenA“	Program i projekti u području prevencije zdravlja, skrbi o mladima i ranjivim skupinama, te ljudskih prava, demokratizacije i razvoja civilnog društva KZZ	10.000,00 kn	-	2017.	Lokalna akcijska grupa (LAG) Zagorje- Sutla u suradnji s udrugom CESI i proširenje je Erasmus+ projekta „FREE - Osnazivanje, poticanje i potpora poduzetnicama u ruralnim područjima“ udruge CESI i partnera iz 5 zemalja EU na područje Krapinsko-zagorske županije.	Projekt doprinosi unapređenju ljudskih prava žena i postizanje ravnopravnosti spolova kroz uspostavu „Mreže žena poduzetnica u ruralnom području“ i edukaciju žena o poduzetništvu i poslovnim vještinama. Cilj projekta je unapređenje ostvarenja ljudskih prava žena i postizanje ravnopravnosti spolova u KZZ kroz povećanje ekonomske neovisnosti žena kroz uspostavu i promociju „Mreže žena poduzetnica u ruralnim područjima“, osnaživanje i edukacija žena u poduzetništvu te jačanje njihovih poduzetničkih vještina. Projektne aktivnosti su: Formiranje MREŽE žena poduzetnica u ruralnom području; Radionice za jačanje poduzetničkih vještina, Radionica pisanja poslovnog plana, Studijsko putovanje, Individualna savjetovanja.	Ugovor o financiranju programa i projekata u području prevencije zdravlja, skrbi o mladima i ranjivim skupinama, te ljudskih prava, demokratizacije i razvoja civilnog društva, Klasa:007-02/17-01/23, Urbroj:2140/01-02-17-4, Krapina, 26.travnja 2017.
5	„VolontirAJMO-jačanje kapaciteta	Europski socijalni fond, Operativni program Učinkoviti	704.473,28 kn	-	2017.	Nositelj: Mreža udruga Zagor	Projekt doprinosi aktiviranju i osnaživanje potencijala volonterstva za demokratski i društveni razvoj, te za jačanje civilnoga društva kao	Ugovor UP.04.2.1.01.003 6

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
	lokalnih zajednica za volontiranje“	ljudski potencijali 2014. – 2020.				Partnerske organizacije: Društvo „Naša djeca“ Zabok, Krapinsko-zagorska županija, LAG Zagorje-Sutla, Škola za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok, Osnovna škola Janka Leskovara, Volonterski centar Zagreb i ACT Grupa.	pokretača aktivnog građanstva na području županije. Rezultati projekta: Provedene edukacije za koordinatore volontera iz organizacija civilnoga društva, odgojno-obrazovnih ustanova i drugih javnih ustanova; osigurana podrška i mentorstvo organizatorima volontiranja za provedbu volonterskih programa; uvedeni inovativni i kreativni alati (IKT) za razvoj školskog volontiranja – nadogradnja baze volonterskog servisa www.volontirajmo.zagor.info i web stranica škola i izrada modula sinkronizacije podataka s drugim vanjskim bazama podataka; javna kampanja „VolontirAJMO“ o važnosti i vrijednostima volonterstva.	
6	So young, so equal (Mladi, a tako ravnopravni)	LADDER- Local authorities as drivers for development education and raising awarness, Hrvatska zajednica županija, ALDA i Krapinsko-zagorska županija.	5.999,58 € kroz LADDER te Krapinsko-zagorska županija u iznosu od 900,00€.	-	2017.	Nositelj: Mreža udruga Zagor Partneri: LAG Zagorje-Sutla, Krapinsko-zagorska županija	Cilj projekta je podizanje svijesti građana i građanki o rodnoj ravnopravnosti i položaju žena u ruralnim područjima na području Krapinsko-zagorske županije. Projekt je usmjeren mladima s područja županije pri čemu se radi na jačanju njihovih kompetencija i vještina promišljanja rodne ravnopravnosti i položaju žena i osnaživanje mladih za kreativno izražavanje. Ovaj projekt je u skladu s DEAR dimenzijom i globalnom razvojnom temom Rodna ravnopravnost.	Ugovor

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
7	MREŽA 2 - „Mogućnosti Razvoja Emancipacije Žena na kvadrat“	Natječaj KZZ za prijavu programa i projekata u području prevencije zdravlja, skrbi o mladima i ranjivim skupinama, te ljudskih prava, demokratizacije i razvoja civilnog društva	12.500,00 kn	-	2018.	LAG Zagorje- Sutla	Nastavak projekta "MREŽA" u okviru kojeg se osnovala mreža ruralnih poduzetnica KZZ. Cilj projekta je unaprjeđenje ravnopravnosti spolova kroz povećanje ekonomske neovisnosti žena u KZZ „Mreže žena poduzetnica“, pružanjem stručne podrške za poduzetničke projekte žena te zagovaranjem donošenja javnih politika za unaprjeđenje razvoja poduzetništva žena.	Ugovor Klasa:007-02/18-01/21, Urbroj: 2140/01-02-18-5, Krapina, 14. svibnja 2018.
8	Za biti +54_Na Zagorkinom tragu_baština i inovativnost	ESF, OP Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020., Socijalno uključivanje- Umjetnost i kultura 54+	695.319,93 kn	-	2018.-2019.	Nositelj: Centar za ženske studije Zagreb Partneri: Etnografski muzej, Zagreb i Lokalna akcijska grupa Zagorje-Sutla	Svrha je projekta doprinijeti poticanju kreativnog izražavanja žena starijih od 54 godine te kroz njihovo uključivanje u radionice - čitalačke aktivnosti, etnografske i likovne radionice, scensko sudjelovanje i izložbe, potaknuti njihovo sudjelovanje u kulturnim inovativnim aktivnostima u zajednici i tako doprinijeti smanjivanju rizika od socijalnog isključivanja. Inspiracija je stvaralaštvo Marije Jurić Zagorke i emancipatorske poruke u njezinim književnim i novinarskim djelima.	Ugovor U.P.02.1.1.03.018 5
	Mladi u Centru: jačanje dijaloga mladih i donositelja odluka na lokalnoj razini	Agencija za mobilnost i programe Europske unije	7.150,00 eura	-	2018.	Gradu Pregradi, u partnerstvu s LAG-om Zagorje- Sutla i Mrežom udruga Zagor,	Projekt uključivanja mladih u procese donošenja odluka i oblikovanja politika za mlade putem strukturiranog dijaloga te pruža priliku za konkretno poboljšanje položaja mladih u lokalnim zajednicama.	Ugovor u okviru Erasmus +, Ključna aktivnost 3 za područje mladih za 2018. g.

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
9	MREŽA ³ - „Mogućnosti Razvoja Emancipacije Žena na treću“	Krapinsko-zagorska županija, sufinanciranje programa i projekata u području prevencije zdravlja, skrbi o mladima i ranjivim skupinama, te ljudskih prava, demokratizacije i razvoja civilnog društva	15.000,00 kn	-	2019.	Nositelj: Lokalna akcijska grupa (LAG) Zagorje- Sutla	Treći nastavak projekta "MREŽA" u okviru kojeg se osnovala mreža ruralnih poduzetnica KZZ. Cilj projekta je unaprijediti ravnopravnost spolova u KZZ kroz povećanje ekonomske neovisnosti žena, jačanjem kapaciteta „Mreže žena poduzetnica“ i pružanjem stručne podrške za poduzetničke projekte žena u KZZ.	Ugovor KLASA: 007-02/19-01/44; URBROJ: 2140/01-02-19-4
10	Budućnost počinje danas: jačanje znanja i vještina mladih za izgradnju održivih lokalnih zajednica	Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske u sklopu Švicarsko-hrvatskog programa suradnje	1.228,115 kn	-	2019.- 2021.	Nositelj: Mreža udruga Zagor Partneri: Gimnazija „Antuna Gustava Matoša“ Zabok, Srednja škola Pregrada, Srednja škola Zlatar, Srednja škola Bedekovčina, LAG Zagorje - Sutla, Zelena akcija / FoE Croatia i Krapinsko-zagorska županija.	Projekt doprinosi osnaživanju mladih, osobito srednjoškolaca, za izgradnju održivih lokalnih zajednica. Programi neformalnog obrazovanja koriste inovativne metode rada koje mladima omogućuju znanja i vještine primjenjive u osobnom, profesionalnom i društvenom životu te doprinose većoj socijalnoj uključenosti mladih i njihovom preuzimanju uloge aktivnih građanina. Edukativni programi odnose se na tri komponente obrazovanja za održivi razvoj: ekološku, volontersku i demokratsku te mladima pružaju holističku pristup konceptu održivog razvoja.	Ugovor br. 361-18-14
11	Uzmi pare i napravi nešto za mlade	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike	54.000 kn	-	2019.	Nositelj: LAG Zagorje-Sutla	Projekt predstavlja pilotiranje prvih participativnih proračuna za mlade u Hrvatskoj. Cilj projekta je poticanje aktivnog sudjelovanja mladih u procesima donošenja odluka u	Ugovor 230-02/18-01/58

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
						Partneri: Mreža udruga Zagor, Grad Zabok, Grad Pregrada i Grad Klanjec.	lokalnoj zajednici te jačanje dijaloga mladih i donositelja odluka.	
12	Uzmi pare i napravi nešto za mlade	49.530,00 € Civic Europe natječaj realiziran zahvaljujući neprofitnoj njemačkoj organizaciji MitOst i bugarskoj fondaciji Sofia Platform te financiran od strane njemačke zaklade Stiftung Mercator.	56.130,00 €	6.600 €	2020.-2021.	Nositelj: LAG Zagorje-Sutla Partner: Mreža udruga Zagor	Opći cilj projekta je implementacija projekata za mlade kroz metodologiju participativnog proračuna u općinama i gradovima s područja LAG-a Zagorje-Sutla. Projekt je namijenjen mladima u ruralnim područjima i malim urbanim naseljima, a mladi će razvijati i promovirati projekte, glasati za iste te na taj način sudjelovati u procesu donošenja odluka. Projekt je nastao kao zajednička ideja LAG-a Zagorje-Sutla i Mreže udruga Zagor, jedna je od 19 pobjedničkih ideja među 841 prijavljenih na natječaj Civic Europe-a. Civic Europe je inkubator za lokalno usmjerene građanske inicijative, organizacije i pojedince u Srednjoj, Istočnoj i Južnoj Europi.	Ugovor Civic Europe natječaj
13	"#EuSAVE-EU Citizens Action for Smart Historic Villages "	EACEA Europa za građane, mjera Umrežavanje gradova	146.160 €	-	2019. – 2020.	Nositelj: Općina Vimianzo, Španjolska Partneri iz 8 država (Španjolska, Italija, Hrvatska, Belgija, Portugal, Bugarska, Sjeverna Makedonija i Latvija): LAG Zagorje – Sutla (partner iz RH)	Projekt #EuSAVE - Europska građanska akcija za pametna povijesna sela ima za cilj uspostaviti i potaknuti suradnju među ruralnim područjima u EU, razmijeniti dobre prakse i znanja za pametni, održiv i inkluzivni rast lokalnih zajednica te potaknuti građane na sudjelovanje u demokratskom životu i kreiranju lokalnih razvojnih strategija. U	Ugovor 2018-3894/001-001

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
							Hrvatskoj je održan sastanak partnera u Kumrovcu u rujnu 2019.	
14	Volonterski centar VolontirAJMO	Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.	102.100 kn	-	2020.	Nositelj: Mreža udruga Zagor Partneri: Grad Zabok, Grad Pregrada, Grad Krapina, Općina Jesenje, Općina Konjščina, Općina Kraljevec na Sutli, Općina Kumrovec, Općina Zagorska Sela, OŠ Gornje Jesenje, OŠ Josipa Broza, SŠ Konjščina, Srednja škola Krapina, LAG Zagorje Sutla, KZZ.	Cilj projekta je sustavno praćenje, razvoj i promoviranje volonterstva i lokalnog volonterskog centra, razvoj civilnoga društva te društveni razvoj u Krapinsko-zagorskoj županiji i lokalnim zajednicama aktivirajući potencijale volonterstva. Projekt predstavlja sustavnu i kontinuiranu nadogradnju postojećeg rada volonterskog centra i volonterskog servisa te će omogućiti daljnju razmjenu informacija o ponudi i potražnji volonterskog rada (kroz održavanje aplikacije volonterskog servisa dostupne na www.volontirajmo.zagor.info).	Ugovor o dodjeli sredstava Volonterski centar Volontirajmo
15	Uzmi pare i napravi nešto za mlade vol. 3	Projekt sufinancira Središnji državni ured za demografiju i mlade (100.000 kn) i JLP(R)S	310.000,00 kuna	-	2022.	Projekt provodi: LAG Zagorje-Sutla Partneri: Mreža udruga Zagor	Opći cilj projekta je implementacija projekata za mlade kroz metodologiju participativnog proračuna u općinama i gradovima s područja LAG-a Zagorje-Sutla. Planirano je sudjelovanje min. 500 mladih oba spola, od 15 do 30 godina; te stvaranje prostora za suradnju i dijalog između mladih i donositelja odluka te većeg razumijevanja potreba i interesa mladih u lokalnim zajednicama.	Ugovor o sufinanciranju
16	Jednake mogućnosti u svijetu rada i procesu	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike &	912.485 kn	-	2019. - 2021.	Nositelj: CESI- Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje Partneri: Lokalna akcijska grupa	Opći cilj projekta je pridonijeti poboljšanju položaja žena u svijetu rada, u Gradu Zagrebu i KZZ.	Ugovor U.P.01.3.1.01.002 3

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
	zapošljavanja "Žene biraju novu šansu"	Zavod za zapošljavanje (ESF OP Učinkoviti ljudski potencijali), Lokalne inicijative za poticanje zapošljavanja-faza III				Zagorje- Sutla i Pučko otvoreno učilište Krapina	Korisnice programa su dugotrajno nezaposlene žene i žene koje trebaju pravnu pomoć u ostvarenju svojih radnih i socijalnih prava. Aktivnosti projekta su: edukacije, mentorstvo, profesionalno usavršavanje, pravna pomoć i podrška nezaposlenim ženama, promocija projekta, te izrada preporuka za zapošljavanje žena.	
17	Small Towns European Debates Network (StedNET)	Europa za građane „Umrežavanje gradova“	68.040 €	-	2021.-2023.	Nositelj projekta: Grad Pregrada Partneri u projektu: Općina Žužemberk, Slovenija; Mairie de Ploeuc-L'Hermitage, Francuska; Centre for Economic and Rural Development, BiH; Siksali Arendusselts MTÜ, Estonija; Center za izobražavanje in kulturo Trebnje, Slovenija; Biedriba Ludzas rajona partneriba, Latvija; LAG Zagorje – Sutla, Hrvatska.	Projekt promiče suradnju europskih zemalja u područjima vezanima za zajedničku europsku povijest i aktivno europsko građanstvo. Svrha je potaknuti građane/ke Europe na promišljanje zajedničkih vrijednosti te na uključivanje u procese oblikovanja politika na EU razini. Projekt StedNET provodi se kroz mjeru Europe za građane „Umrežavanje gradova“, kojim se zapravo žele povezati građani i građanke iz različitih dijelova Europe sa svrhom uspostavljanja dugotrajne tematske suradnje. Partneri razmjenjuju dobre prakse o razvojnim politikama u malim europskim gradovima te potiču rasprave građana o pitanjima ruralnog razvoja, a posebice: ICT i digitalne tehnologije, kratki lanci hrane i raznolika poljoprivredna proizvodnja, mladi.	Ugovor u okviru programa Europa za građane, Potprogram 2. Demokratsko angažiranje i građansko sudjelovanje, Mjera 2.2. Umrežavanje gradova
18	#ajmoLAG: volontiranjem do	Proračun LAGa Zagorje - Sutla	17.500,00 kn	100%	2021.	LAG Zagorje-Sutla i Mreža udruga Zagore	Opći cilj projekta je pridonijeti održivom razvoju lokalne zajednice te poticati socijalnu koheziju kroz neformalno obrazovanje i	Proračun LAG-a Zagorje -Sutla

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
	društvene pravednosti						volontiranje. Specifični ciljevi: 1.Osigurati stjecanje znanja o društvenoj pravednosti kod mladih provedbom programa neformalnog obrazovanja i volontiranja. 2. Utjecati na povećanje svijesti o važnosti izgradnje održivih zajednica kroz volontiranje usmjereno Natječaju za su/financiranje programa i projekata udruga u području prevencije zdravlja, skrbi o mladima i ranjivim skupinama te ljudskih prava, demokratizacije i razvoja civilnog društva, djeci i mladima.	
19	Volonterski centar VolontirAJMO	Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Lokalna akcijska grupa Zagorje-Sutla.	101.400 kn	-	2021.-2022.	Nositelj projekta: Mreža udruga Zagor Partnerske organizacije: Grad Zabok, Općina Konjščina, Općina Kumrovec, Općina Tuhelj, Općina Zagorska Sela, Osnovna škola Ksavera Šandora Gjalskog, Zabok, Osnovna škola Josipa Broza, Kumrovec, Osnovna škola Lijepa naša Tuhelj, Srednja škola Konjščina, Škola za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok, Centar za socijalnu skrb Zabok, LAG Zagorje-Sutla, Krapinsko-zagorska županija.	Cilj projekta je sustavno praćenje, razvoj i promoviranje volonterstva i lokalnog volonterskog centra, razvoj civilnoga društva te društveni razvoj u Krapinsko-zagorskoj županiji i lokalnim zajednicama aktivirajući potencijale volonterstva. Projektom se nastoje osnažiti kapacitete volontera/ki i organizatora (koordinatora) volontiranja te osigurati sustavnu podršku istima kroz provedbu edukacijskih programa i informiranja u svrhu osnaživanja volonterstva, te poticanja provedbe volonterskih aktivnosti u svrhu povećanja broja (posebno mladih) organizatora volontiranja i građana/ki uključenih u volonterske aktivnosti.	Ugovor

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
20	VolontirAJMO zajedno kroz krizne situacije	ESF, OP Učinkoviti ljudski potencijali 85%) i Državni proračun RH (15%)	385.299 kn	-	2022. - 2023.	Nositelj: Mreža udruga Zagor Partneri: LAG Zagorje-Sutla, Hrvatski Crveni križ - Gradsko društvo Crvenog križa Zabok, Hrvatski Crveni križ, Gradsko društvo Crvenog križa Pregrada, Hrvatski Crveni križ, Gradsko društvo Crvenog križa Donja Stubica, Pregrada.info - Udruga za mlade, Multimedijalni centar STUB – KLUB, Grad Zabok, Grad Pregrada, Grad Donja Stubica, Dobrovoljno vatrogasno društvo Zabok, Dobrovoljno vatrogasno društvo Pregrada i Dobrovoljno vatrogasno društvo Donja Stubica.	Projekt doprinosi jačem povezivanju lokalnih OCD s JLS kako bi međusobno pridonijeli jačanju kapaciteta kroz dijeljenje svojih znanja i vještina te izradili smjernice reagiranja i upravljanja u kriznim situacijama. Projekt doprinosi osnaživanju kapaciteta OCD s područja grada Zaboka, grada Pregrade i grada Donja Stubica kroz provedbu edukativnih aktivnosti, izradu smjernica za efikasno i odgovorno djelovanje prilikom kriznih situacija, provedbu demonstracija i vježbi odgovarajućeg reagiranja na krizne situacije, te volonterskih i građanskih akcija.	UP.04.2.1.11.027 5
21	Skrivena blaga ruralnog turizma	Međuteritorijalni projekt suradnje sufinanciran je sredstvima EU, Mjera 19 „LEADER – CLLD“, Podmjera 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a«	1.323.809 kn	-	2020.-2022.	Nositelj: LAG Zagorje-Sutla Partneri: LAG Sava, LAG Prigorje-Zagorje, LAG Zeleni bregi, LAG Međimurski doli i bregi, LAG Mura-Drava	Projektom se potiču inovacije u ruralnom turizmu kroz umrežavanje, prijenos znanja i međusektorsku suradnju u ruralnom području sjeverozapadne Hrvatske. Posebni ciljevi obuhvaćaju jačanje kapaciteta LAG-ova za kreiranje lokalnih strategija razvoja u području ruralnog turizma te osiguranje prijenosa znanja na lokalno stanovništvo i postojeće ekonomske subjekt; promocija lokalne destinacije korištenjem offline i online alata u svrhu	Odluka o dodjeli sredstava (KLASA: 440-12/20-19-03-02/0004 URBROJ: 343-1603/01-20-002 Zagreb, 29. rujna 2020. godine)

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
		Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja.					inovativnog pristupa ruralnom turizmu te umrežiti destinacije u ruralnom području; jačanje međusektorske suradnje u području ruralnog turizma kroz razmjenu iskustava i primjera dobre prakse	
22	AGARE - Alternative Green Areas For Rural Europe	Europa za građane /Europe for Citizens Programme, Strand 2 Measure 2.3, Civil Society Projects Selection Year 2020	136.080 €	-	2021.-2022.	Nositelj: European Laboratory On Training Education, Italy Partneri: LAG Zagorje-Sutla (Hrvatska), Institute Perspectives (Bugarska), Federacion Asturiana de Consejos (Španjolska), HochVier - Gesellschaft für politische und interkulturelle Bildung (Njemačka), MURABA Korlátolt Felelősségű Európai Területi Társulás (Mađarska), Sarajevska regionalna razvojna agencija Serda (BiH), Zavod PIP - Pravni in informacijski center Maribor (Slovenija); European affairs fund of the Autonomous province of Vojvodina (Srbija), and Citizenship	Cilj projekta je ojačati uključenost građana iz ruralnih područja u EU u oblikovanju politika i poduzimanju akcija za dobrobit ruralnih zajednica. Projektom se nastoji osnažiti stanovništvo u ruralnim područjima da postanu pokretači u svim aspektima sveobuhvatnog Zelenog sporazuma EU i cirkularne ekonomije, kao i strategije "Farm to fork" ("Od polja do stola"), koja bi trebala djelovati kao smjernica ovog projekta.	Application No. 624965-CITIZ-1-2020-1-IT-CITIZ-CIV

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
23	„Veselo, veselo, seniori: socijalno uključivanje starijih osoba sa sela kroz učinkovite socijalne usluge“	ESF, OP Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.,	1.419.010 kn	-	2020.-2022.	Nositelj: Gradsko društvo Crvenog križa Pregrada Partneri: LAG Zagorje-Sutla, Mreža udruga Zagor, Centar za socijalnu skrb Krapina, Grad Pregrada, Općina Desinić i Općina Hum na Sutli.	Projekt je vezan uz aktivnosti usmjerene na starije osobe, osobe oboljele od Alzheimerove demencije ili drugih demencija, članove njihovih obitelji te stručnjake koji rade s pripadnicima ciljnih skupina. Projektom se unapređuje socijalna uključenost starijih osoba pružanjem učinkovitih i kvalitetnih socijalnih usluga u ruralnom području. Starijim osobama na području Pregrade, Desinića i Huma na Sutli unaprijedit će se kvaliteta života i socijalna uključenost u zajednicu.	<i>Ugovor u okviru Poziva na dostavu projektnih prijedloga UP.02.2.2.06 „Širenje mreže socijalnih usluga u zajednici – FAZA 1“</i>
24	"Spajalica" - Pronađi svog kupca, pronadi svoj OPG!	LAG Zagorje-Sutla	n.p.	-	2020.-	LAG Zagorje-Sutla	Projekt „Spajalica“ nastao je kao odgovor na epidemiju virusa COVID-19 s ciljem lakšeg povezivanja poljoprivrednih proizvođača i stanovništva s područja LAG-a Zagorje-Sutla. Spajalica.info - https://www.spajalica.info - na web stranici se nalazi pregled poljoprivrednih proizvođača koji se mogu kontaktirati radi kupnje proizvoda. Ovom web stranicom povećava se vidljivost poljoprivrednih proizvođača te podupire lokalna opskrba hranom i poljoprivrednim proizvodima. Izrađen je album lokalnih proizvođača i	Proračun LAG-a Zagorje-Sutla

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
							promoviran preko Facebook stranice LAG-a. Projektom se uspostavljaju kratki lanci opskrbe i uspješnost na lokalnom tržištu. <i>Sukladno cilju 4. Lokalne razvojne strategije LAG-a Zagorje-Sutla - Jačanje lokalnog tržišta i prepoznatljivosti prostora LAG-a, Aktivnost 4.2. - Razvoj kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta kroz suradnju lokalnih proizvođača i njihovih udruženja, LAG Zagorje-Sutla je uspostavom www.spajalica.info potaknuo uspostavu kratkih lanaca opskrbe i uspješnost na lokalnom tržištu. Stvaranjem lokalnih sustava proizvodnje hrane i kratkih lanaca opskrbe, lokalna zajednica LAG-a Zagorje-Sutla pokreće dugoročne pozitivne promjene u ruralnim područjima, neophodne za očuvanje lokalnih resursa te stvaranje održivih i otpornih ruralnih zajednica.</i>	
25	Okusi tradicije	Među-teritorijalni projekt financiran iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, Mjera 19 LEADER, Podmjera 19.3, TO 19.3.2 "Provedba	552.917 kn	-	2021. -2022.	Glavni partner i nositelj projekta je LAG Zapadna Slavonija, a partneri na projektu su LAG Zagorje-Sutla, LAG Posavina i LAG Međimurski doli i bregi.	Ciljevi Projekta su: 1. Razvoj ruralnog turizma (selektivnih oblika turizma) i s njime povezanih djelatnosti 2. Podizanje razine znanja o konceptu „Od polja do stola“ s naglaskom na mlade	Ugovor

	Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta	Iznos učešća LAG-a	Razdoblje provedbe	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelj projekta	Ugovor/ Ref. broj
		aktivnosti projekta suradnje”					3. Jačanje svijesti o vrijednosti lokalne proizvodnje i kulinarske baštine kroz promociju kratkih lanaca opskrbe	
26	Projekt „Mladi mogu sve - Povjerenjem do posla“	Europski socijalni fond, OP Učinkoviti ljudski potencijali, Poziv na dostavu projektnih prijedloga „Pronadi me!“ – provedba aktivnosti doseg i obrazovanja neaktivnih mladih osoba u NEET statusu	1.798.557 kn	-	2021.-2023.	Nositelj projekta: Institut za razvoj tržišta rada Partneri u projektu: Agronomska škola Zagreb, Lokalna akcijska grupa Zagorje-Sutla, Društvo za psihološku pomoć, ODRAZ-Održivi razvoj zajednice, Mreža udruga Zagor, Grad Zagreb, Zagorska razvojna agencija, Udruga za razvoj „uradi sam“ kulture – Radiona, Učilište za poslovno upravljanje, Krugovi, Centar za edukaciju, savjetovanje, Zdravstveno učilište Medical – Ustanova za obrazovanje odraslih, Sportsko učilište PESG, Hrvatski zavod za zapošljavanje Područni ured Krapina, HZZ PU Zagreb.	Projekt predstavlja inovativan pristup za uključivanje neaktivnih NEETovaca na tržište rada. NEET osoba smatraju se mladi u dobi od 15 do 29 godina koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja niti u sustavu obrazovanja odraslih i pri tome nisu registrirani u evidenciji nezaposlenih osoba Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Cilj projekta je pilotirati pristup aktivnosti doseg i obrazovanja neaktivnih NEET osoba na području Grada Zagreba i Krapinsko-zagorske županije, u skladu s ciljevima razvoja Urbane aglomeracije Zagreb.	Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava potpisan je 14. srpnja 2021. godine između Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje te Instituta za razvoj tržišta rada. UP.01.2.0.04.007 5

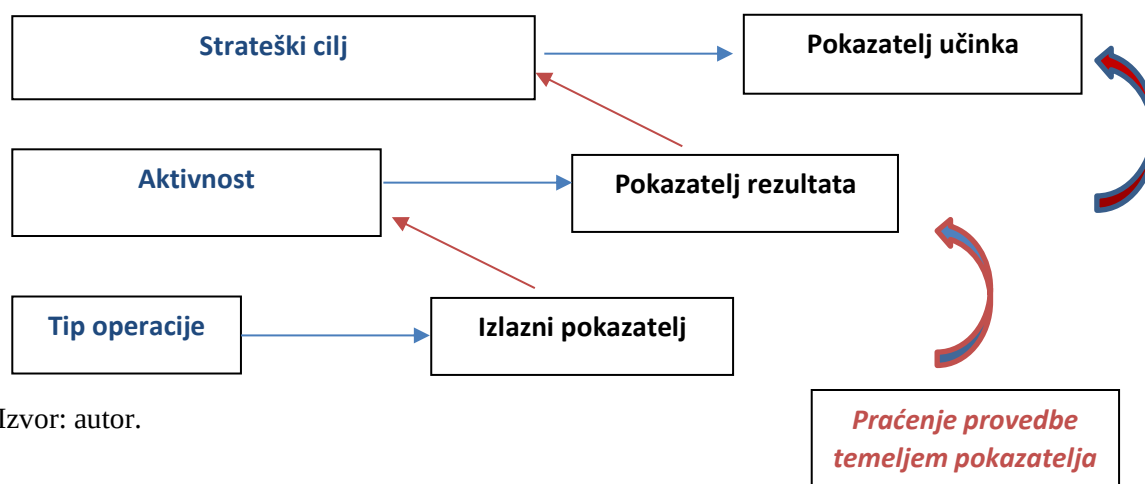
Izvor: LAG Zagorje-Sutla, srpanj 2022.

4.3 OSTVARENJE POKAZATELJI PROVEDBE LRS

Sustav praćenja provedbe temelji se na praćenju realizacije pokazatelja učinka, rezultata i izlaza, koji su definirani za svaku razinu LRS-a odnosno strateške ciljeve, aktivnosti, tipove operacija. Tako su na razini strateških ciljeva definirani pokazatelji učinka, na razini aktivnosti su definirani pokazatelji rezultata, a na razini provedbe tipova operacija pokazatelji su definirani pokazatelji izlaza.

Interna logika LRS - U provedbi je polazište sustavnog praćenja ostvarenje tipa operacija i konzistentan sustav provedbe ukazuje na vertikalnu povezanost ostvarenja strateških ciljeva kroz aktivnosti i konkretna postignuća kroz tipove operacija i projekte. Doprinos realizacije tipova operacija mjereno pokazateljima izlaza prati se realizacija aktivnosti, čija se realizacija mjeri pokazateljima rezultata, a koji naposljetku doprinose realizaciji strateških ciljeva mjereno pokazateljima učinaka. Time je uspostavljen sustav praćenja temeljem pokazatelja u skladu s postavljenim strateškim okvirom. Interna horizontalna i vertikalna povezanost pokazatelja i elemenata strateškog okvira LRS prikazana je na slici 4. Tablica u nastavku strukturirana je na način da su za svaki strateški cilj prikazani pokazatelji na sve tri razine kako bi se mogao pratiti doprinos ostvarenju putem sustava pokazatelja.

Slika 4. Interna logika LRS - povezanost strateškog okvira i pokazatelja

Izvor: autor.

Tablica 5. Pregled ostvarenja pokazatelja provedbe LRS Zagorje-Sutla u razdoblju 2014.-2022.

STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	TIP OPERACIJE	POKAZATELJI	Početna vrijednost 2014. godine	Provjera dostignuć a 2018. godine	Realizacija 2021. godine	Ciljana vrijednost 2023. godine (novo)	Ciljana vrijednost 2025. godine (novo)	Ocjena vjerojatnosti ostvarenja pokazatelja - visoka, srednja, niska	Učinak na ciljeve ZPP-a
1. Promoviranje uspješnog i održivog gospodarstva na području LAG-a			POKAZATELJ UČINKA: Broj poljoprivrednih gospodarstava kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u modernizaciju ili restrukturiranje	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	2	40	45 (LRS 2016: 19)	45	visoka	Ovaj cilj i njegovi pokazatelji proizvode učinak na ostvarenje ZPP Cilja 1
	1.1. Ulaganja u unapređenje i povećanje konkurentnosti poljo-privrednih Gospodarstava		POKAZATELJ REZULTATA: Ukupna realizirana ulaganja (javna i privatna sredstva, TO 1.1.1., TO 1.1.2., TO 1.1.3.)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	175.000,0 0 €	246.637,49 € (APPRRR odobreno: 153.060,96 €)	208.460,13 €	208.460,13 €	visoka	
			POKAZATELJ REZULTATA: Broj aktivnosti koje prima potporu radi ulaganja (npr. u restrukturiranje ili modernizaciju TO 1.1.1.)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	2	6	11	10	srednja	
		TO 1.1.1. - Restrukturiranje , modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	POKAZATELJ IZLAZA: Broj realiziranih projekata u sektoru povrćarstva	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	0	0	2	srednja	

STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	TIP OPERACIJE	POKAZATELJI	Početna vrijednost 2014. godine	Provjera dostignuć a 2018. godine	Realizacija 2021. godine	Ciljana vrijednost 2023. godine (novo)	Ciljana vrijednost 2025. godine (novo)	Ocjena vjerojatnosti ostvarenja pokazatelja - visoka, srednja, niska	Učinak na ciljeve ZPP-a
		(TO 4.1.1. PRR RH)	POKAZATELJ IZLAZA: Broj realiziranih projekata u sektoru voćarstva	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	0	0	2	srednja	
			POKAZATELJ IZLAZA: Broj realiziranih projekata u sektoru stočarstva	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	5	6	7	visoka	
			POKAZATELJ IZLAZA: Nabavljene oprema/ strojevi - komada	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	21	10	15	visoka	
			POKAZATELJ IZLAZA: Stvorena/ očuvana radna mjesta kao rezultat provedbe projekata	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	5	2	4	visoka	
	1.3./1.2 Ulaganje u povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava		POKAZATELJ REZULTATA: Ukupna realizirana ulaganja (javna i privatna sredstva, TO 1.3.2)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	30.000,0 €	244.203,72 €	511.486,21 €	511.486,21 €	srednja	

STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	TIP OPERACIJE	POKAZATELJI	Početna vrijednost 2014. godine	Provjera dostignuć a 2018. godine	Realizacija 2021. godine	Ciljana vrijednost 2023. godine (novo)	Ciljana vrijednost 2025. godine (novo)	Ocjena vjerojatnosti ostvarenja pokazatelja - visoka, srednja, niska	Učinak na ciljeve ZPP-a
		TO 1.3.2. / 1.2.1 Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (TO 6.3.1. PRR RH)	POKAZATELJ IZLAZA: Broj malih poljoprivrednih gospodarstava koja su primila potporu kroz LRS	Kroz dostupne podatke na razini RH, s područja LAG- a ne postoje mali poljoprivrednic i koji su ostvarili potporu kroz ovaj tip operacija	0	34	34	34	visoka	
2. Diversifikacija poljo- privrednih aktivnosti uz inkluzivno ruralno područje			POKAZATELJ UČINKA: Broj (gospodarstava) koji primaju potporu za ulaganja u ne- poljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	1	1	1	visoka	Ovaj cilj i njegovi pokazatelji proizvode učinak na ostvarenje ZPP Cilja 1
			POKAZATELJ UČINKA: Radna mjesto stvorena u projektima za koje je dodijeljena potpora	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	0	0	0	visoka	Ovaj cilj i njegovi pokazatelji proizvode učinak na ostvarenje ZPP Cilja 3
	2.1. Ulaganja u razvoj novih i postojećih nepoljo- privrednih usluga		POKAZATELJ REZULTATA: Broj korisnika (gospodarstava) koji primaju potporu za	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani	0	1	1	1	visoka	

STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	TIP OPERACIJE	POKAZATELJI	Početna vrijednost 2014. godine	Provjera dostignuć a 2018. godine	Realizacija 2021. godine	Ciljana vrijednost 2023. godine (novo)	Ciljana vrijednost 2025. godine (novo)	Ocjena vjerojatnosti ostvarenja pokazatelja - visoka, srednja, niska	Učinak na ciljeve ZPP-a
			ulaganja u nepoljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima (TO 2.1.1., ~~TO 2.1.2.~~)	projekti ovog tipa)						
			POKAZATELJ REZULTATA: Ukupna realizirana ulaganja (javna i privatna sredstva, TO 2.1.1., ~~TO 2.1.2.~~)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0,00 €	0,00 €	25.224,17 €	25.224,17 €	visoka	
		TO ~~2.1.2.~~ / 2.1.1. Razvoja nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima (TO 6.4.1. PRR RH)	POKAZATELJ IZLAZA: Broj OPG-a koji nude nepoljoprivredne usluge na području LAG-a	Kroz dostupne podatke na razini RH, nije moguće odrediti koliki se broj OPG-a bavi i ponudom turističkih usluga, kroz ovaj indikator pratit će se broj OPG-a koji će ponuditi nove turističke usluge kroz LRS	0	1	1	1	visoka	
			POKAZATELJ IZLAZA: Stvorena radna mjesta kao rezultat provedbe projekata	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	0	0	0	-	

STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	TIP OPERACIJE	POKAZATELJI	Početna vrijednost 2014. godine	Provjera dostignuć a 2018. godine	Realizacija 2021. godine	Ciljana vrijednost 2023. godine (novo)	Ciljana vrijednost 2025. godine (novo)	Ocjena vjerojatnosti ostvarenja pokazatelja - visoka, srednja, niska	Učinak na ciljeve ZPP-a
			POKAZATELJ IZLAZA: Nabavljena oprema za modernizaciju nepoljoprivrednih djelatnosti provedene investicije - komada	Kroz dostupne podatke na razini RH nije bilo realiziranih investicija za ovaj tip operacija, ovim indikativom mjere se izlazni pokazatelji provedenog projekta	0	0	2	2	srednja	
3. Podrška održivom razvoju prostora kao temelj života budućih generacija			POKAZATELJ UČINKA: Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga / infrastruktura (TO 3.1.1.)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	5%	8,8%	20%	40%	srednja/ visoka	Ovaj cilj i njegovi pokazatelji proizvode učinak na ostvarenje ZPP Cilja 3
	3.1. Potpora za lokalnu društvenu infrastrukturu		POKAZATELJ REZULTATA: Broj aktivnosti koje primaju potporu radi ulaganja u temeljne lokalne usluge za ruralno stanovništvo (TO 3.1.1.)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	10	11	22	visoka	
		TO 3.1.1. Ulaganja u pokretanje,	IZLAZA: % obnovljenih igrališta u odnosu	Ukupan broj igrališta na	2%	2,27%	6%	6%	srednja/ visoka	

STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	TIP OPERACIJE	POKAZATELJI	Početna vrijednost 2014. godine	Provjera dostignuć a 2018. godine	Realizacija 2021. godine	Ciljana vrijednost 2023. godine (novo)	Ciljana vrijednost 2025. godine (novo)	Ocjena vjerojatnosti ostvarenja pokazatelja - visoka, srednja, niska	Učinak na ciljeve ZPP-a
		poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu (TO 7.4.1. PRR RH)	na ukupan broj igrališta POKAZATELJ IZLAZA: Broj ulaganja u obnovu ostale lokalne/ društvene infrastrukture (osim igrališta)	području LAG-a iznosi 132 Početna vrijednost ovog pokazatelja iznosi 0 pošto se na razini LAG-a ove aktivnosti kroz LRS nisu provodile	1	7	6	10	visoka	
5./4. Potpora održivom razvoju lokalnog područja LAG-a			POKAZATELJ UČINKA: Stvorena/ očuvana radna mjesta kroz projekte kojima je dodijeljena potpora (LEADER)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0	4	4	4	visoka	Ovaj cilj i njegovi pokazatelji proizvode učinak na ostvarenje ZPP Cilja 3
	5.1./4.1 Jačanje kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika za provedbu LRS		POKAZATELJ REZULTATA: Ukupni javni rashodi u EUR - potpora za provedbu operacija u sklopu lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice (CLLD, TO 5.1.1.)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	313.750,00 €	777.501,40 €	1.684.018,95 €	1.684.018,95 €	srednje/visoka	

STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	TIP OPERACIJE	POKAZATELJI	Početna vrijednost 2014. godine	Provjera dostignuć a 2018. godine	Realizacija 2021. godine	Ciljana vrijednost 2023. godine (novo)	Ciljana vrijednost 2025. godine (novo)	Ocjena vjerojatnosti ostvarenja pokazatelja - visoka, srednja, niska	Učinak na ciljeve ZPP-a
			POKAZATELJ REZULTATA: Ukupni javni rashodi u EUR - potpora za tekuće troškove i animaciju (TO 5.1.2.)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	114.900,0 0 €	232.267,36 €	365.701,17 €	365.701,17 €	visoka	
		TO 5.1.1./4.1.1. Provedba operacija unutar CLLD strategije (Podmjera 19.2. PRR RH)	POKAZATELJ IZLAZA: Broj raspisanih natječaja za dodjelu potpore	0	6	7	8	8	visoka	
			POKAZATELJ IZLAZA: Broj zaprimljenih prijava na otvorene natječaje	0	28	118	123	123	visoka	
		TO 5.1.2./4.1.2. Tekući troškovi i animacija (Podmjera 19.4. PRR RH)	POKAZATELJ IZLAZA: Broj zaposlenih u LAG- u	4	4	5	4	4	visoka	
			POKAZATELJ IZLAZA: Broj sudionika u aktivnostima animacije	167	200	298	300	320	visoka	
	5.2./4.2. Umrežavanje i uspostava suradnje sa srodnim organizacijama		POKAZATELJ REZULTATA: Ukupni javni rashodi u EUR priprema i provedba aktivnosti suradnje lokalne akcijske grupe (TO 5.2.1.)	0 (kroz LRS ili aktivnosti LAG-a do sad nisu financirani projekti ovog tipa)	0,00 €	8.247,79 €	45.517,50 €	45.517,50 €	srednja	

STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	TIP OPERACIJE	POKAZATELJI	Početna vrijednost 2014. godine	Provjera dostignuć a 2018. godine	Realizacija 2021. godine	Ciljana vrijednost 2023. godine (novo)	Ciljana vrijednost 2025. godine (novo)	Ocjena vjerojatnosti ostvarenja pokazatelja - visoka, srednja, niska	Učinak na ciljeve ZPP-a
		TO 5.2.1./4.2.1. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a (Podmjera 19.3. PRR RH)	POKAZATELJ IZLAZA: Broj aktivnosti za pripremu projekata suradnje (stručni posjeti, konferencije i sl.)	2	2	12	4	4	visoka	
			POKAZATELJ IZLAZA: Broj ostvarenih međuteritorijalnih projekata suradnje	0	0	0	1	2	visoka	
			POKAZATELJ IZLAZA: Broj ostvarenih transnacionalnih projekata suradnje	0	0	0	0	0	visoka	
			POKAZATELJ IZLAZA: Broj sudionika na događanjima u okviru projekata	0	50	75 (670 individualnih savjetovanja)	100	150	visoka	

Izvor: LAG Zagorje-Sutla, srpanj 2022.

4.4 ANALIZA REZULTATA ANKETNIH ISPITIVANJA I INTERVJUA

Sažetak nalaza kvalitativne analize provedbe LEADER pristupa u okviru evaluacijske studije Ministarstva poljoprivrede Republike Hrvatske (2020.)

U okviru evaluacijske studije provedena su 3 anketna ispitivanja 48 LAG-ova u Hrvatskoj, 280 članova različitih LAG-ova, te 7 nacionalnih dionika iz 5 organizacija. U nastavku su sažeto predstavljene ključne nalazi i zaključci studije:

Razina učinkovitosti i kapaciteta LAG-ova za provedbu LEADER pristupa i ostvarenje LRS-a - Temeljem provedene kvalitativne procjene zaključilo se da postoji dosta izazova u provedbi, što je i za očekivati s obzirom da se LRS provode prvi puta u programskom razdoblju 2014.-2020. te se u najvećem dijelu svodi na učenje i stjecanje iskustva. Istraživanja su pokazala da postoji **velika potreba za jačanjem kapaciteta LAG-ova (educiranost djelatnika, stjecanje specifičnih znanja i iskustava) te je istaknuta pozitivna strana umreženosti i pružanja podrške**. Uzimajući u obzir činjenicu da se LEADER pristup provodi po „pojednostavljenom“ principu (iste mjere kao i nacionalne) istaknuta je pozitivna strana pripreme natječajne dokumentacije od strane APPRRR dok dio ispitanika taj isti element smatra ograničavajućim zbog nedovoljne mogućnosti usklađivanja s potrebama pojedinog LAG područja. Većina članova LAG-ova smatra da su LRS-ovi ipak odgovorili stvarnim potrebama područja LAG-a. Iz istraživanja je također razvidno da će trebati značajno ojačati kapacitete i povećati učinkovitost LAG-ova za provedbu „punog“ LEADER pristupa.

Pristupi i izazovi u pripremi i provedbi LRS od strane LAG-ova - S obzirom da su se LRS pripremale i provodile po prvi put, nije iznenađujuće da je bilo poteškoća i izazova kod njihove pripreme i provedbe. Dio ispitanika je istaknuo kako su im poteškoće stvarali zadani okviri naglašavajući potrebu za punom slobodom u sljedećem razdoblju; dok dio pak navodi i traži i dalje detaljne smjernice i upute za sve što znači da se i dalje traže detaljni okviri a ne sloboda. Razvidno je da je razdoblje 2014.-2020. bilo period učenja i stjecanja praktičnog iskustva te su LAG-ovi došli do naučenih lekcija koje će moći primijeniti u narednom razdoblju z novo programiranje i provedbu. Participativni pristup, animacija i aktivna uključenost dionika te transparentni proces donošenja LRS je također element koji će se temeljem stečenog iskustva, identificiranih poteškoća i učinkovitosti u cilju postizanja rezultata unaprijediti.

Ostvarenje funkcionalnosti svih dionika u provedbi LEADER – CLLD pristupa kroz PRR - Podjela funkcija u smislu provedbe LEADER pristupa kroz PRR je programski definirana i jasno postavljena. Široki spektar nacionalnih dionika je obuhvaćen kroz različite oblike suradnje i tijela, koja s vremenom ostvaruju komplementarnost u djelovanju. Komunikacija i koordinacija među nacionalnim dionicima postoji prvenstveno kroz sudjelovanje u ključnim provedbenim tijelima PRR-a. Nisu identificirane preporuke.

Razina spremnosti LAG-ova za preuzimanje veće i samostalnije uloge za provedbu LEADER-CLLD pristup u sljedećem programskom razdoblju - LAG-ovi su u razdoblju 2014.-2020. stekli značajno iskustvo u pripremi i provedbi LRS. Velika većina smatra da im treba veća sloboda odnosno jača i nezavisnija uloga u pripremi i provedbi LRS za koju su svjesni da sa sobom nose veću odgovornost koju bi pritom preuzeli. Zbog dosadašnjeg iskustva, smatraju da su spremni na preuzimanje jače uloge i veće odgovornosti no i dalje se ističe već prethodno identificirana potreba za jačanjem kapaciteta LAG-ova ali i zadržavanjem kvalitetnog i stručnog kadra. Dio ispitanika smatra da im je potrebna vanjska/stručna podrška na koju se i sada dosta oslanjaju. Navedeni su pozitivni primjeri uključenosti volontera u rad LAG-ova te korištenje sredstava članarina za financiranje lokalnih inicijativa. LAG-ovi su identificirali kakvu podršku očekuju od strane Nacionalne ruralne mreže (NRM) u svrhu jačanja kapaciteta zaposlenika LAG-ova.

Prakse i potrebe LAG-ova za provedbu vrednovanja LRS-ova i primjenu rezultata vrednovanja za daljnji rad - LAG-ovi su u dosadašnjem radu prvenstveno obavljali aktivnosti praćenja, ne i vrednovanja. Dio LAG-ova je započeo s aktivnostima vrednovanja ali većina to tek planira. Istraživanje

je pokazalo da je potrebno jačanje kapaciteta LAG-ova za vrednovanje. Dio ispitanika je istaknuo potrebu za izradu zajedničke metodologije za vrednovanje iako već postoje (metodološki) vodiči za vrednovanje LEADER-a. Većina LAG-ova je tijekom istraživanja naglasila kako planiraju samostalno provoditi vrednovanja, prije svega zbog nedostatka sredstava za provedbu vanjskog vrednovanja. Navedeno je u skladu s predviđenim metodama vrednovanja LEADER-a i zacijelo će poslužiti LAG-ovima za učenje i rezultirati povećanjem kapaciteta kroz praktičnu provedbu vrednovanja. Samo dio LAG-ova objavljuje rezultate dosadašnjih vrednovanja javno, dok ih većina planira rezultate vrednovanja koristiti samo za interne potrebe.

Sažetak nalaza anketnog ispitivanja i intervjua predstavnika i članova LAG-a

1) Provedba LRS i rad LAG-a:

- *Kontinuirane izmjene LRS* - Za organizaciju LAG-a su najveći izazovi u provedbi LRS-a bili obvezno prilagođavanje dinamici provedbe mjere 19 na nacionalnoj razini. Rezultat toga su učestale izmjene LRS-a kojima se pristupilo radi usklađivanja akcijskog i financijskog plana s dinamikom aktivacija pojedinih tipova operacija. Dio metodologije provedbe LRS-a jesu aktivacije tipova operacija koje se odnose na postupke APPRRR koja priprema paket dokumentacije za provedbu LAG Natječaja i dostavlja ga LAG-u. Bilo je ukupno šest izmjena LRS LAG Zagorje-Sutla od usvajanja 2016. godine. Zadnje izmjene bile su potrebne s obzirom na dobivenu Odluku o pristupanju dodjeli sredstava iz Mjere 19 u prijelaznom razdoblju (2021.-2022.), a kako bi se dodijeljena sredstva usmjerila prema tipovima operacija za kojim postoji najveća potreba i interes. U proces izmjene bila je uključena javnost putem javnih savjetovanja, te se prema izvještaju savjetovanja napravljena alokacija sredstava.
- *Stručna podrška u infrastrukturnim projektima* - Najzahtjevniji tip operacije za provedbu je 3.1.1. "Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu", zbog obima Natječaja i prijave dokumentacije te samog postupka provedbe odabranih projekata koji je uvelike zahtjevniji i iziskuje velik angažman kako LAG-a, tako i odabranih prijavitelja.
- *Raspoloživost operativne podrške LAG-ovima* - Tijekom provedbe LRS postoji velika potreba za podrškom. Predstavnici LAG-a obraćaju se drugim LAG-ovima radi razmjene iskustva i predstavnicima APPRRR kako bi mogli riješiti neke nedoumice, no ocijenjeno je da je to do sada bilo nedovoljno za tekuće funkcioniranje LAG-a. Istaknut je i problem nedosljednosti u odgovorima predstavnika APPRRR-a.
- *Dostupnost informacija APPRRR potrebnih za natječaje* - U postupku provedbe natječaja javljale su se primarno poteškoće vezane uz pronalaženje aktivacije TO koje u datom trenutku APPRRR šalje putem poveznice, a čiji se sadržaj briše za 15 dana. U uvjetima kada se izmjenjuju djelatnici u LAG-ovima to često predstavlja problem, posebice ako nije osiguran prijenos znanja i odgovarajuće upravljanje dokumentacijom. Također, postoji problem tumačenja odredbi APPRRR tijekom pripreme i provedbe natječaja i kriteriji nisu dovoljno jasni.
- *Pretfinanciranje provedbe* - Tijekom provedbe projekata najveći izazov za neprofitne organizacije kao što su LAG-ovi i udruge kao i male lokalne jedinice je osiguravanje sredstava za koje se traži nadoknada sredstava od donatora, pri čemu se povrat nerijetko čeka i po godinu dana, pogotovo kad je u pitanju provedba projekata financirana putem ESF-a.
- *Odgovaranje na potrebe korisnika* – Postoje određena ograničenja u odgovaranju na potrebe jer je aktualna strategija sadržavala samo nacionalne mjere neznatno prilagođene lokalnim potrebama. Tu se javlja problem, ne samo definiranja kvalitetne strategije i slobode LAG-ova u kreiranju operacija, nego i slobodnije raspolaganje sredstvima koja su predviđena za provedbu LRS.
- *Nedovoljno interesa za razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti* - Najmanji je interes vladao za Natječaj za provedbu tipa operacije 2.1.2. "Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima" iz

LRS LAG-a Zagorje-Sutla, sukladan tipu operacije 6.4.1. »Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima« iz PRR-a. Glavni razlog tome su uvjeti koje ta mjera iziskuje i velik broj poljoprivrednih gospodarstava i drugih organizacijskih oblika primarno se bazira na poljoprivredi. Većinom je riječ o poljoprivrednim gospodarstvima na kojima se njihovi nositelji bave poljoprivredom uz neki drugi posao, a Natječaj za tip operacije 2.1.2. kao jedan od osnovnih uvjeta stavlja da korisnik mora očuvati postojeća ili stvoriti nova radna mjesta u razdoblju unutar 24 mjeseca od dana podnošenja konačnog Zahtjeva za isplatu.

- *Financiranje provedbe LRS* - Za provedbu LRS koristi se isključivo EAFRD jer je Hrvatska jedna od zemalja članica EU koja je odabrala isključivo financiranje provedbe LRS kroz EAFRD. LAG je također uključen u provedbu projekata financiranih iz drugih izvora (proračuna, donacija i EU) te će i u buduću sukladno ciljevima LRS i ispitivanju potreba lokalne zajednice pripremati projekte prihvatljive za prijavu na natječaj - MRMSOSP, SDUDM, Erasmus+, Europa za građane, Europski socijalni fond - te uspostavljati nova i održavati postojeća partnerstva.

2) Učinkovitost tehničkih i organizacijski kapaciteta LAG-a, te mehanizmi informiranja, animacije i komunikacije tijekom provedbe LRS:

Zaposlenost u LAG-u kao i izvori financiranja prikazani su u tablici 6. u nastavku.

Tablica 6. Zaposleni u LAG-u Zagorje-Sutla, stanje 30.6.2022.

	Ukupno zaposlenih 5	Zaposleni na puno radno vrijeme 5	Zaposleni na nepuno radno vrijeme 0	Broj plaćenih vanjskih stručnjaka 10
Broj Postotak troška plaće/honorara financiran iz PRR (tj. EAFRD) (%)	71 %	71 %	0 %	95 %
Postotak troška plaće/honorara financiran iz drugih strukturnih fondova (EFRR, ESF...) (%)	16 %	16 %	0 %	4 %
Postotak troška plaće/honorara financiran iz državnog proračuna (%)	13 %	13 %	0 %	1 %
Postotak troška plaće/honorara financiran ih proračuna JLPRS (%)	0 %	0 %	0 %	0 %
Drugi izvori (%)	0 %	0 %	0 %	0 %

Izvor: LAG Zagorje-Sutla, 2022.

- *Raspoloživi ljudski resursi LAG-a dostatni i financiranje osigurano iz više izvora* - Trenutni broj zaposlenih zadovoljava potrebe na provedbi Podmjere 19.4. i to zahvaljujući drugim projektima koje LAG provodi i koje je provodio a kojima se sufinanciraju plaće. LAG nije imao osiguranu likvidnost za podmirenje izravnih troškova osoblja LAG-a pošto se sredstva potpore isplaćuju na račun LAG-a tek nakon Odluke o isplati temeljem Zahtjeva za isplatu a koji se podnose svaka tri mjeseca. Primjerice sredstva potpore za isplaćenu plaću iz prosinca 2021. godine sjela su na račun LAG-a tek u srpnju 2022. godine. U prvim godinama provedbe LRS LAG je osiguravao predfinanciranje svih troškova iz članarina JLS.
- *Suradnja LAG-a i volontera* - LAG u svoj rad uključuje volontere/ke. U 2021. godini LAG je u svoj rad uključivao 10 volontera/ka (9 ženskog spola i 1 volonter muškog spola). Ukupan broj sati volontiranja iznosi 207 h.
- *Prostor za rad LAG-a je adekvatan* - Sjedište LAG-a se nalazi u Zagorskim Selima, a zaposlenici/ce LAGa rade u još dva ureda, u podružnicama u Zaboku i u Pregradi. U okviru Podmjere 19.4. prihvatljivi su troškovi za najam ureda koji uključuje najam za sjedište i podružnice, te radovi na održavanju i uređenju ureda za koje nije bilo potrebe. Mjesečno plaća najam za ured u Zagorskim Selima, a za urede u Zaboku i Pregradi plaća režije.
- *Oprema za rad LAG-a* - Uredska oprema relativno je adekvatna za djelovanje LAGa. Ugovorom o dodjeli sredstava odabranom LAGu tijekom provedbe podmjera 19.2., 19.3. i 19.4. točno je

propisan najveći iznos prihvatljivih troškova koji u većini slučajeva nisu dovoljno visoki za nabavu opreme potrebne kvalitete (primjerice dovoljno jako i brzo računalo).

Sažetak nalaza anketnog ispitivanja članova LAG-a, te korisnika LRS LAG-a Zagorje – Sutla (2022.)

- Najveći izazovi u provedbi LRS-a koje su prepoznali članovi LAG-a jesu:

RASPOLOŽIVOST I NAMJENA FINANIJSKIH SREDSTVA

- Dostatna financijska sredstva za realizaciju zadanih ciljeva;
- Zadovoljiti sve potrebe zainteresiranih prijavitelja projekata u odnosu na raspoloživa sredstva; osigurati dovoljno sredstava za realizaciju projekata svih zainteresiranih dionika
- Nedostatna financijska sredstva i dugotrajna procedura po pojedinačnim natječajima
- Kod nekih mjera nije bilo izazova, npr. mjera 6.3, no ona je zapravo socijalna mjera i nema gotovo nikakav učinak na poboljšanje i povećanje poljoprivredne proizvodnje
- Oni koji doista proizvode za tržište, a svojom ekonomskom veličinom su najčešće između 8.000-20.000 € gotovo nisu bili obuhvaćeni niti jednom mjerom. Najveće potrebe poljoprivrednika su za mehanizacijom, ali za novu nemaju novaca i 50% potpore im tu baš puno ne pomaže. Najviše bi im pomoglo kada bi mogli kupiti rabljenu mehanizaciju, a to nisu smjeli u mjeri 4.1.1 Pomoglo bi im da mogu povećati matična stada stoke, a to nije prihvatljiv trošak
- Zbog nametnutih uvjeta prihvatljivosti preuzetih s državnog nivoa, na neke mjere se gotovo nitko nije mogao javiti (mjera 6.4, a ima ovdje veliki potencijal)
- Što se tiče mjere 7.4 mislim da je problem što se je za male projekte (do 50.000€) tražila ista dokumentacija kao i za milijunske projekte. Isto vrijedi i za mjeru 4.1.1 i 6.4. Trebalo bi razlikovati male projekte od velikih što se tiče dokumentacije koju prijavitelj mora dostaviti. Npr. mjere 4.1.1 i 6.4 imaju i drugi dio zahtjeva u kojemu se ponavljaju po nekoliko istih pitanja koja su već napisana u zahtjevu koji je predan LAG-u i sama procedura je jako duga, a potpora realno malog iznosa (od 60.000-230.000 kn)

RAVNOMJERNIJI PROSTORNI RAZVOJ

- Pronalazak balansa između jakih strana koje LAG ima kao relativno razvijeno područje u cjelini i neujednačenosti u razvoju mikropodručja. Smanjenje razlika među tim mikropodručjima te time dodano jačanje cjelokupne zajednice LAG-a izazov je koji je obuhvaćen intervencijama predstavljenima u strategiji

CIVILNO DRUŠTVO

- Kako se uklopiti u provedbu LRS obzirom da nije adekvatno prilagođena prema udrugama
- Nedovoljna društvena angažiranost

SURADNJA JLS

- Suradnja s JLS-ima - svaki JLS ima svoju strategiju i planove i uvelike ovise o čelnoj osobi s kojom je potrebno surađivati a koja se mijenja u skladu sa izborima; nije moguće utjecati na globalne utjecaje i promjene

ADMINISTRACIJA I PRIPREMA PROJEKATA

- Priprema i provođenje projekata financiranih od strane EU
- Dokumentacija

STRATEŠKO PLANIRANJE

- Eventualno nepoznavanje materije (manjak znanja i iskustva) za primjenu strategije
- Konzultacija relevantnih dionika i dobra procjena potencijalnih prijavitelja

- Postojeći i potencijalni korisnici mjera (poljoprivredna gospodarstva) kao glavne nedostatke pri prijavi na natječaje LAG-a Zagorje-Sutla ili Agencije za plaćanje u poljoprivredi ističu:
 - Sve je bilo uredi; nisam se susreo sa problemima;
 - Premalo zaposlenih (uvijek je gužva pogotovo u agenciji), treba veća digitalizacija;
 - Brzina obrade prijava i izdavanja Odluka;
 - Sredstva su premala;
 - Prednost se daje ekološkim proizvođačima, te se prednost daje prijaviteljima koji su iz općine od posebne državne skrbi (potpomognuta područja).
 - Premali broj projekata koji se financira.
 - LAG nedostatak sredstava. Agencija sporost, strogoća natječaja (administracija).

- Aktivnosti koje bi LAG Zagorje-Sutla trebao poticati u budućim natjecajima za poljoprivrednike:
 - Poticanje mladih poljoprivrednika koji rade u tvornicama i još žele dati svoj doprinos putem svog OPG-a;
 - Financiranje mladih poljoprivrednika;
 - Poticanje ljudi na povećanje proizvodnje (kupnja zemlje, povećanje proizvodnje), veća usmjerenost na male da izrastu pogotovo za poljoprivrednike kojima poljoprivreda nije glavna djelatnost (zaposleni su kod drugog poslodavca);
 - Modernizacija gospodarstava, nabava mehanizacije, povećanje poljoprivredne proizvodnje, nabava spremnika- tunela za skladištenje hrane i mehanizacije i sl.
 - Za edukaciju i pomoć kod pisanja projekata;
 - Sve je ok kaj potičete. Samo neka budemo svi ravnopravni. I natječaj napravite tako da se ne mogu mijenjati nositelji gospodarstva u tijeku natječaja. To je bio slučaj u jednom natjecaju.
 - Nabavu opreme;
 - Mehanizaciju, skupa je, a bez nje nema poljoprivrede, pošto je vrlo teško doći do radne snage;
 - Izgradnja i rekonstrukcija gospodarskog objekta, kozarstvo, povrćarstvo;
 - Tip operacije 1.4.2. bez RPO i uvjeta vrste stočarstva, jer zbrinjavanje stajskog gnoja je zbrinjavanje;
 - Povećanje tova svih vrsta a najviše goveda jer toga ima sve manje i manje.
 - Treba više podupirati ljude sa više sredstva da se bave poljoprivredom.

- Proces izmjena LRS:
 - Velik dio članova LAG-a nije bio uključen u proces izmjena LRS-a – uglavnom nisu informirani iako se za svaku izmjenu provode konzultacije i proces javnog savjetovanja.
 - Članovi ističu razloge za izmjene:
 - Noviteti i modernizacija u zajednici; redefiniranje potreba za razvoj našeg ruralnog područja; Izmjene su se odnosile na smanjenje broja mjera, usklađenje mjera sa Pravilnicima, povećanje iznosa za mjeru 6.3;
 - Izmjene zbog dodatnih sredstava od strane Agencije, izmjene usklađivanja potreba korisnika s područja LAG-a. Ne znam koliko puta.
 - 2. izmjena LRS smanjen broj planiranih natječaja kroz preraspodjelu sredstava unutar LRS.
 - 3. izmjena LRS usklađena dinamika provedbe natječaja. LRS se mijenjala u dijelu akcijskog i financijskog plana.
 - 4. izmjena LRS temelji se na prijavama na LAG natječaj za TO 1.1.1. Rekonstruiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava (sukladno nacionalnoj TO 4.1.1.) kao i provedenom javnom savjetovanju vezano uz provedbu LRS kroz koji su lokalni dionici iskazali interes za pojedine mjere
 - 5. izmjena LRS vezana je uz Odluku o potrebi za naknadnom dodjelom sredstava za provedbu LAG natječaja koju su donijeli Skupština i Upravni odbor 23. lipnja 2020., a

kako bi se naknadno dodijeljena sredstva usmjerila prema tipu operacije za kojim postoji najveća potreba i interes.

- Dostatnost kapaciteta i financijskih resursa te zadovoljstvo radom LAG-a:
 - Svi ispitanici smatraju da su kapaciteti LAG-a dostatni (47%) ili donekle dostatni (53%).
 - 76% ispitanika smatra da su financijski resursi planirani za provedbu LRS donekle dostatni, a 12% ih smatra da su dostatni, te preostalih 12% smatra da su nedostatni.
 - 59% ispitanika vrlo je zadovoljno radom LAG-om i preostalih 41% je zadovoljno.
- Prostor za napredak u radu LAG-a ispitanici vide u sljedećem:
 - *Na području kulture; u području kulture, ljudskih prava te zaštite okoliša i prirode;*
 - *Bolje informiranje odnosno održavanje radionica na čitavom području LAG-a sa zainteresiranim građanima odnosno ciljanim skupinama;*
 - *U većem broju zaposlenika koji bi se mogli posvetiti užem području rada; u zapošljavanju dodatnih suradnika, te veće angažiranosti na terenu;*
 - *Povećanje sredstava za rad LAG-a;*
 - *Trebalo bi LAG-u dozvoliti da sam kreira strategiju u potpunosti, a koja bi odgovarala potrebama područja na kojem djeluje.*
 - *LAG-ovima bi trebalo dati više sredstava za provedbu strategije, tj. za mjere.*
 - *Brža provedba.*
 - *Otvaranje natječaja za udruge koje ne djeluju u poljoprivredi.*
- Veća sloboda LAG-a u definiranju ciljeva i mjera u budućim LRS-ima:
 - Gotovo svi ispitanici smatraju da LAG-ovi trebaju imati veću slobodu u definiranju ciljeva i mjera u budućim LRS-ovima kako bi bolje odgovorili potrebama svog područja u odnosu na dosadašnju praksu.
 - *Veća sloboda u definiranju ciljeva i mjera je potrebna radi toga što su Lokalne akcijske grupe najbolje upoznate s problemima i potrebama s kojima se susreću JLS, OPG-ovi, udruge i drugi.*
 - *Nije problem u definiranju ciljeva i mjera već konkretna provedba istih koja ovisi o drugoj strani.*
 - *Mišljenja sam da lokalno najbolje poznaju potrebe lokalnog stanovništva organizacija i grupa.*
 - *Postoje velike razlike u potrebama, kao i u razvojnim strategijama. Svaka mogućnost slobode i prilagodbe pojedinim područjima je dobra za diversificiran razvoj.*
 - *Postojeća LRS je pokazala da mjere koje su "preslikane" sa državnog nivoa ne odgovaraju stvarnim potrebama ovog područja. Najbolji primjer su poljoprivrednici veličine od 8000-15000€ koji realno nisu obuhvaćeni niti jednom mjerom, a kojih ima priličan broj.*
 - *Imaju znatno više znanja i iskustva od stručnih osoba u agencijama.*
 - *LAG najbolje poznaje potrebe svog područja, pa bi stoga upravo LAG trebao usmjeravati definiranje ciljeva i mjera u budućim LRS-ovima.*
 - *Najbolje poznavanje potreba.*
 - *LAG-ovi najbolje prepoznaju potrebe lokalne zajednice koje se drastično razlikuju na području RH. Iz tog razloga je potrebno više slobode za definiranje mjera i ciljeva.*
 - Većina ispitanika (70%) smatra da LAG ima kapacitete za samostalno definiranje potreba u zajednici te temeljem toga ciljeva i mjera u budućoj LRS, no da je potrebna i stručna pomoć u procesu izrade nove LRS.
 - *Najosjetljiviji dio je dobra analiza potreba određenog područja, a za što treba veliki broj informacija i iskustva, te bi u tom dijelu ipak bilo dobro da stručne osobe surađuju na izradi.*

Svaki projekt je rješavanje određenog problema, a za učinkovito rješavanje problema prvo je najvažnije točno detektirati koji su problemi određenog područja. U tom segmentu bi ipak bilo dobro da stručne osobe surađuju s LAG-om.

- *Pravna i ostale službe su uvijek dobrodošle u savjetodavnoj ulozi.*

➤ Veća odgovornost/obvezne LAG-ova u provedbi budućih LRS:

- Većina ispitanika (70%) smatra da LAG treba imati veću odgovornost/obveze u provedbi buduće LRS.
- *Samim time što je veća sloboda u provedbi budućih LRS, treba biti i veća odgovornost odnosno obveza; Uz veću slobodu u donošenju odluka ide i veća odgovornost; Ukoliko bi se stvorila veća sloboda u definiranju ciljeva i mjera; Smatram da je to automatski veća odgovornost.*
- *Nije poanta da napisano samo ostane na papiru već treba isto i provesti što ne ovisi o njima samima - o JLS-ima i drugim čimbenicima.*
- *Smatram da LAG-ovi trebaju imati veću odgovornost/obveze u provedbi budućih LRS u slučaju veće slobode u definiranju ciljeva i mjera LRS.*
- *Brže će se na taj način realizirati potrebni programi i projekti.*
- *Naravno. Ukoliko će imati slobodu definirati ciljeve, očekuju se i rezultati.*
- *Možda je u onom prvom trenu bilo dobro rješenje da LAG-ovi samo preuzmu mjere koje su i na državnom nivou, no realno te mjere ne mogu odgovarati svakom području, što se pokazalo i kod nas. Ciljeve i mjere bi trebao određivati sam LAG, a prema stvarnim potrebama područja na kojem djeluje. Sada LAG-ovi imaju dovoljno iskustva u provedbi strategija, te bi morali imati i veću slobodu i sami definirati ciljeve i mjere. Time bi se uspješnost LAG-ova podigla na daleko veću razinu od sadašnje. Prve LRS koje su se provodile su samo na papiru bile prema sistemu "odozdo prema gore", a što je bit same strategije. Stvarne potrebe područja realno nisu bile obuhvaćene zbog nametnutih ciljeva i mjera.*

5. PREPORUKE I ZAKLJUČCI EVALUACIJE

5.1 PREPORUKE UNAPREĐENJE INSTITUCIONALNOG DJELOVANJA LAG-a

Preporuke na razini svih LAG-ova u RH temeljem evaluacijske studije u koju je bilo uključeno 48 LAG-ova iz cijele Hrvatske (MPS, 2020.):

- LAG-ovima se preporuča jačanje kapaciteta za strateško planiranje i provedbu participativnog pristupa na lokalnoj razini.
- LAG-ovi trebaju kontinuirano jačati kapacitete i usmjeravati djelatnike na specijalizirane edukacije prema svojim potrebama.
- LAG-ovima se preporuča što više prakticirati razmjenu znanja i iskustava kroz umrežavanje i „peer-to-peer“ podršku koja se pokazala učinkovitom u dosadašnjoj praksi kao i korištenje naučenih lekcija i najboljih praksi tijekom provedbe.
- Ispitati modalitete potpore za pred-financiranje izrade lokalnih razvojnih strategija LAG-ova.
- Prema identificiranim potrebama, LAG-ovima se preporuča kontinuirano raditi na edukaciji djelatnika; dostupna sredstva u okviru TO 19.4.1. potrebno je ciljano usmjeriti u podizanje kapaciteta za participativno strateško planiranje i rad sa zajednicom i njenom aktivnom uključivanju u procese planiranja, provedbe i praćenja lokalnog razvoja te o komunikacijskim i moderatorskim vještinama koje su neophodne za rad s interesnim skupinama
- Jasno i pravovremeno definirati strateški okvir LRS za novo programsko razdoblje te izraditi smjernice za LAG-ove

- Jačanje znanja djelatnika LAG-ova o specifičnostima rada i organizacije udruga kao pravnog okvira LAG-a u Republici Hrvatskoj
- Preporuča se kontinuirano jačanje vidljivosti rezultata rada LAG-ova i LEADER/CLLD-a pri čemu aktivno trebaju sudjelovati svi uključeni dionici na lokalnoj i nacionalnoj razini kako bi se podigla razina svijesti opće javnosti i razumijevanje uloge lokalnog razvoja prema potrebama lokalne zajednice.
- LAG-ovi trebaju kontinuirano jačati svoje kapacitete (ciljane edukacije prema identificiranim potrebama) i razraditi politike zadržavanja i privlačenja stručnih i kvalificiranih kadrova.
- NRM treba sukladno zakonskom okviru, te svojem ljudskom i financijskom kapacitetu, uzeti u obzir identificirane potrebe odnosno očekivanja LAG-ova u cilju njihovog jačanja za sljedeće razdoblje. Također, treba obratiti dodatnu pažnju na potencijalno dvostruko financiranje istih troškova kroz LRS i NRM.
- Metodologije vrednovanja LRS-ova postoje ali je očito da LAG-ovi trebaju kontinuirano jačati kapacitete za provedbu vrednovanja i korištenje rezultata vrednovanja.
- Upravljačko tijelo treba kontinuirano poticati LAG-ove na provedbu aktivnosti vrednovanja i po potrebi organizirati dodatne edukativne aktivnosti.

Preporuke za jačanje organizacije i kapaciteta LAG Zagorje – Sutla

- S obzirom na povremene izmjene djelatnika u LAG-u te uključivanje volontera kao i vanjskih stručnjaka u LAG bilo bi korisno razraditi poslovne procese te pripremiti interni priručnik;
- Uključivanjem LAG-a u projekte otvaraju se mogućnosti zapošljavanja djelatnika na projektima kao i nabava i obnavljanje potrebne uredske opreme i tehnike, te se otvaraju i mogućnosti daljnje edukacije u svim područjima djelovanja LAG-a.

5.2 PREPORUKE ZA IZRADU BUDUĆE LRS

- U procesu definiranja budućih ciljeva, aktivnosti i tipova operacija LAG će uvažiti kada god će to biti moguće sve iskazane potrebe članova LAG-a, budućih partnera kao i potencijalnih korisnika kroz natječaje koje će raspisivati. Preporučuje se definiranje ciljeva šire od onih koji osiguravaju financiranje kroz mjere Programa ruralnog razvoja, jer se LAG može uključiti i u projekte financirane iz ostalih nacionalnih, EU i drugih međunarodnih izvora financiranja ruralnog razvoja.
- Donošenjem nove lokalne razvojne strategije otvara se mogućnost uspostave sustava praćenja pomoću IT podrške (razvoj aplikacije) koji povezuje projekte i aktivnosti s postavljenim pokazateljima na svim razinama strategije koje vrijedi terminološki uskladiti s terminologijom nacionalnog sustava strateškog planiranja (Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja Republike Hrvatske, NN 123/2017). Primjerice pokazatelji imaju jasno uspostavljenu hijerarhiju koja slijedi strukturu strateškog planskog akta strateški cilj i pokazatelj učinka (engl. impact), posebni cilj i pokazatelji ishoda (engl. outcome), mjere i pokazatelji rezultata (engl. result), aktivnosti i projekti i pokazatelji izravnih rezultata (engl. output).
- U opisu pokazatelja preporučuje se jasna naznaka mjerne jedinice i da li se iznosi po naznačenim godinama navode kao kumulativi ili kao godišnje količine.
- Tijekom izrade nove LRS LAG će pratiti smjernice Ministarstva poljoprivrede koje će obuhvatiti nacionalne strateške ciljeve usklađene s ciljevima na razini Europske unije.

Za orijentaciju u nastavku je kratka bilješka o reformi ZPP za razdoblje do 2027. godine.

Reforma ZPP-a (2020. – 2027.)

Europska komisija (EK) je 29. studenoga 2017. objavila novu komunikaciju o budućnosti hrane i poljoprivrede, koja se temelji na preporukama iznesenima u Deklaraciji Cork 2.0 o ruralnom razvoju. U Komunikaciji se naglasak stavlja na održivi razvoj, očuvanje prirodnih resursa i potrebu da se osigura generacijska obnova. Kad je riječ o potonjem, Komisija posebno poziva države članice da razviju programe kojima se odgovara na potrebe mladih poljoprivrednika i predlaže da se mladim poljoprivrednicima olakša pristup financijskim instrumentima za potporu poljoprivrednim ulaganjima i obrtnom kapitalu. Naposljetku, u Komunikaciji se utvrđuje novi niz prioriteta, s naglaskom na ruralnim vrijednosnim lancima u područjima kao što su čista energija, novo biogospodarstvo, kružno gospodarstvo i ekoturizam.

Iako se prijedlogom Komisije o reformi ne mijenjaju strukture i načini provedbe drugog stupa, ipak se uvode neke važne promjene: EPFRR više nije strukturni fond u zajedničkom okviru kohezijske politike, smanjuje se stopa sufinanciranja iz proračuna Zajednice, a pravila programa *Leader prebacuju se u okvir kohezijske politike, iako se i dalje financira iz proračuna za poljoprivredu.*

Treba napomenuti da će „agroekološko-klimatske” mjere imati ključnu ulogu u doprinosu ZPP-a provedbi [europskog zelenog plana](#) i ambicioznih poljoprivredno-prehrambenih strategija Unije za EU za poljoprivredno-prehrambeni lanac i zaštitu okoliša, koje su njegov dio (Strategija [„od polja do stola”](#) i [Strategija za biološku raznolikost](#)).

Drugi veliki izazov za drugi stup bit će zadržavanje razine ambicije sa smanjenim proračunom jer se sporazumom o višegodišnjem financijskom okviru iz srpnja 2020. zapravo predviđa smanjenje od 19 % u odobrenim sredstvima iz drugog stupa (na 77,8 milijardi EUR u stalnim cijenama iz 2018.) u usporedbi s prethodnim razdoblje, iako će se u okviru fonda [NextGenerationEU](#) proračun EPFRR-a povećati za 8 milijardi EUR kako bi se ruralnim područjima pomoglo u provedbi potrebnih strukturnih promjena za postizanje ciljeva [europskog zelenog plana](#) i [digitalne tranzicije](#).

Izvor: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/110/drugi-stup-zpp-a-politika-ruralnog-razvoja>

5.3 ZAKLJUČCI TEMELJEM EVALUACIJSKIH PITANJA

Relevantnost ili važnost (engl. relevance):

Lokalna razvojna strategija usvojena je 2016. godine a izrađena je prema zadanoj metodologiji i utemeljena je na detaljnoj analizi stanja te je pozitivno ocjenjena u postupku prethodnog vrednovanju LRS. Tijekom provedbe u razdoblju do sredine 2022. godine provedeno je 6 izmjena tijekom kojih se na operativnoj razini usklađivao strateški planski akt kako bi se uskladio s izmjenama na višoj (nacionalnoj) razini i sa iskazanim potrebama samih korisnika tijekom provedbe. Strateški okvir LRS-a je u tom procesu učestalih izmjena značajno sužen. Smanjen je broj strateških ciljeva s 5 na 4, odnosno 4. strateški cilj je izostavljen u zadnjim izmjenama i izvještajima, jer nije bilo alokacija. No s druge strane valja napomenuti kako je LAG u ožujku 2020. godine na samom početku pandemije COVID 19 pokrenuo projekt „Spajalica“ koji u prvom redu doprinosi ostvarenju cilja 4. Projekt je pokrenut u organizaciji LAG-a bez dodatnog projektnog financiranja. U okviru ostalih četiri cilja smanjen je ukupan broj aktivnosti s 10 na 4, te je smanjen i broj tipova operacija 15 na 7. Do sužavanja strateškog okvira LRS je došlo tijekom provedbe, jer nije bilo osiguranog financiranja iz PRR ili je u potpunosti izostao interes za određene tipove operacija. Na pitanje, da li je LRS i dalje relevantna unatoč izmjenama, može se odgovoriti potvrdno, jer su se alokacije za pojedine tipove operacija značajno povećale i interes nije izosta. Također, treba pohvaliti i doprinos LAG-a u pokretanju projektnih inicijativa i sudjelovanju u projektnim partnerstvima koji su financirani iz drugih izvora i time su djelatnicima LAG-a osigurana sredstva za redovitu isplatu plaća.

Odgovor na pitanje temelji se na Temeljem nalaza anketnih ispitivanja članova LAG-a i korisnika LRS može se zaključiti da su najznačajnije potrebe LAG područja i dalje adresirane, u skladu s raspoloživim sredstvima i mogućnostima LAG-a.

Koherentnost (engl. coherence):

U postupku izrade LRS poštivane su u potpunosti odrednice nadređenog Programa ruralnog razvoja za provedbeno razdoblje 2014-2020. Usklađivanje s dokumentima na razini lokalnih jedinica provodi se na razini planiranja i provedbe projekata članova LAG-a. Jedinice lokalne samouprave izrađuju strateške planske akte i tijekom procesa pripreme proračuna uzimaju u obzir mogućnosti financiranja planiranih projekata kroz LAG natječaje.

Djelotvornost (engl. effectiveness):

Odgovor na pitanje ostvarenja ciljeva temelji se na ocjeni realizacije pokazatelja učinka temeljem dostupnih podataka iz godišnjih izvješća LAG-a i izvješća o dodjelama i isplatama APPRRR-a. U provedenoj analizi ostvarenja prema pokazateljima može se potvrditi visoka vjerojatnost da će se LRS ciljevi i aktivnosti temeljem provedbe projekata financiranih prema odabranim tipovima operacija ostvariti. Razdoblje provedbe LRS-a obilježeno je dramatičnim događajima uzrokovanim pandemijom COVID 19 i globalnim zaustavljanjem gospodarstava. Obustavljene su gotovo sve projektne aktivnosti koje su zahtijevale izravni ljudski kontakt i s vremenom se prelazilo na online načine komunikacije. Time je omogućen nastavak rada na mnogim projektima i osigurana je realizacija pokazatelja i ciljeva.

LAG organizacija je u provedbenom razdoblju prošla kroz vrlo zahtjevan proces učenja jer su LRS novi instrumenti za upravljanje ruralnim razvojem i prethodna iskustva bila su vrlo ograničena. Također, u vrlo zahtjevnim uvjetima kontinuirane međusektorske i međuinstitucionalne suradnje, komunikacijske vještine svih djelatnika LAG-a moraju biti na iznimnoj razini. Činjenica je da je došlo do promjena djelatnika unutar LAG organizacije, a da nije u dovoljnoj mjeri bio osiguran transfer znanja. Djelatnici koji sada upravljaju LAG-om i provedbom LRS na zadovoljavajućoj razini obavljaju sve poslovne obveze i ocjenjeni su od većine članova LAG-a vrlo pozitivno.

Kako je proces upravljanja temeljem LRS-a temeljen na sudjelovanju ključnih dionika u samim tijelima LAG-a, te se za svaku izmjenu LRS-a mora organizirati postupak konzultacija, može se potvrditi da je uključenost ključnih dionika u najvećoj mogućoj mjeri osiguran. S druge strane, LAG poduzima dodatne aktivnosti diseminacije rezultata projekata i informiranja građana putem lokalnih medija i društvenih mreža. Sve obavijesti i potrebne informacije o natječajima objavljuju su pravovremeno na webstranici LAG-a.

Učinkovitost (engl. efficiency):

Učinkovitost LAG-a u provedbi LRS kroz postupak odobravanja/aktivacije tipova operacija uvelike ovisi o dinamici i pravilima rada nadležnih tijela na nacionalnoj razini. Stvoren je relativno zahtjevan model provedbe koji je podložan učestalim promjenama operativne prirode uvjetovan izmjenama pravila na višim razinama upravljanja. Time se uvjetuje i neprestana prilagodba LRS-a kroz administrativno i vremenski zahtjevne postupke koji uključuju visoku razinu stručnosti administrativnog osoblja u postupcima planiranja i komunikacije, te provedbu konzultacija i javnog savjetovanja za svaku izmjenu. U slučaju LAG-a Zagorje-Sutla od usvajanja LRS 2016. godine do ljeta 2022. godine provedeno je ukupno 6 izmjena. Unatoč ograničenjima financiranja provedbe LRS-a kroz PRR, LAG provodi projekte koji su sukladni LRS a financirani su i iz drugih izvora. Time LAG može značajno doprinijeti uspješnoj provedbi LRS i u budućem programskom razdoblju.

LAG raspolaže kvalitetnim ljudskim kapacitetima, no potrebna je stručna podrška u procesu provedbe aktivnosti razvoja nove LRS. U svakodnevnom operativnom djelovanju LAG koristi interne resurse za razmjenu znanja i informacija među djelatnicima, te komunicira s djelatnicima drugih LAGova kako i

suraduje s vanjskim stručnjacima. Također, potrebna je dodatna podrška u unapređenju sustava praćenja i vrednovanja provedbe LRS i projekata. Postoje kompetencije za razvoj pokazatelja izlaza/outputa, no potrebno je razviti daljnje kapacitete i informatičku podršku za praćenje i vrednovanje temeljem pokazatelja uspješnosti (pokazatelji izlaza/outputa – pokazatelji ishoda – pokazatelji učinka). Za aktivnosti vrednovanja sredinom i nakon provedbe LRS predviđen je angažman vanjskih stručnjaka za koje treba pripremiti opis poslova koji će odgovarati potrebama LAG-a.

Održivost (engl. sustainability):

Uloga LAG-a u upravljanju temeljem LRS - LAG kao organizacija raspolaže ljudskim kapacitetima, prostorom i opremom koji je na zadovoljavajućoj razini iz perspektive članova i korisnika LAG-a. No u procesu izrade nove LRS otvaraju se nove mogućnosti za unapređenje planskih dokumenata i djelovanja LAG-a. S rastućim iskustvom i uključivanjem u sve veći broj projekata financiranih iz različitih izvora stvara se osnova za snažniji angažman LAG-a kao i članova u provedbi buduće lokalne razvojne strategije. LAG u procesu izrade nove LRS koristi stečena iskustva u provedbi važeće LRS i koristi stručnu pomoć u procesu izrade novog strateškog planskog akta. Istovremeno, evaluacijom provedbe LRS razdoblje 2014.-2020. s uključenom 2021. i 2022. godinom, LAG ima priliku koristiti nalaze, preporuke, zaključke i naučene lekcije u procesu izrade nove LRS kao i operativnoj provedbi kroz natječaje i projekte.

Učinak i dodana vrijednost zajednici:

Iako LEADER pristup djeluje iznimno kompleksno, pristup omogućuje lokalnoj zajednici aktivnije razvojno djelovanje u ruralnom prostoru. Omogućuje suradnju s dionicima koji se inače ne bi susretali niti bi imali pojedinačno mogućnost doprinositi razvoju lokalne zajednice. LRS-om je omogućen doprinos unapređenju kvalitete života u zajednici kroz izgradnju infrastrukture kojom upravljaju JLS, članice LAG-a. Projektima su/financiranim iz bespovratnih izvora se ostvaruju zahvati u prostoru koje JLS ne bi bila u stanju realizirati zbog mnoštva potreba i prioriteta, uz ograničene lokalne proračune. Doprinos zajednici je vrijedan i ključan za mnoge buduće inicijative i aktivnosti.

Daljnji doprinos ostvaren je kroz provedbu mnogih projekata u koje je uključen LAG. Temeljem uvida u popis projekata u kojima je LAG sudjelovao u provedbi jasno je prepoznatljiv kontinuitet u iznimno značajnim društvenim inicijativama LAG područja. To se posebno prepoznaje u nastavcima projekata vezanim uz poticaj i razvoj volontiranja, zapošljavanje žena i žensko poduzetništvo, suradnju OPGova, zapošljavanje mladih, uključivanje mladih i umirovljenika u aktivnosti lokalne zajednice, regionalnu i međunarodnu suradnju i razmjenu iskustava s drugim organizacijama koje djeluju u području ruralnog razvoja. Uz sve aktivnosti vezane uz upravljanje provedbom LRS-a putem natječaja LAG uspjeva aktivirati partnere i uključuje se aktivno u provedbu konkretnih projekata. Time se za buduće programsko razdoblje otvaraju nove mogućnosti suradnje s već poznatim partnerima na novim projektima u Hrvatskoj i EU.

5.4 ZAKLJUČNO MIŠLJENJE EVALUATORA

Lokalna akcijska grupa uspješno provodi Lokalnu razvojnu strategiju unatoč svim poteškoćama uvjetovanim inicijalnim neiskustvom u provedbi kompleksnih razvojnih dokumenata uz sudjelovanje mnoštva različitih dionika. Uvjeti u kojima se provedba odvijala bili su iznimno zahtjevni, od kompliciranih administrativnih procedura nametnutih s nacionalne i EU razine, učestalih izmjena dokumenata bitnih za provedbu natječaja, do promjena rukovodećih djelatnika u samoj organizaciji LAG-a. Zaključno mišljenje evaluatora o provedbi LRS LAG-a Zagorje – Sutla za razdoblje 2014.-2020. uključujući 2021. – 2022. godinu je pozitivno i ovime se potvrđuje da LAG na temelju stručnosti vlastitih djelatnika i uz podršku članova LAG-a te pomoć partnera, provoditelja pojedinih projekata kao i vanjskih stručnjaka, može uspješno provesti lokalnu razvojnu strategiju i doprinijeti realizaciji postavljenih strateških ciljeva.

POPIS LITERATURE I IZVORI

Ministarstvo poljoprivrede (MPS), 2015., Vodič za pripremu, praćenje i evaluaciju strategija lokalnog razvoja za programsko razdoblje 2014.–2020., Program ruralnog razvoja, dostupno na poveznici: <https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/Vodi%C4%8D-HR.pdf>

Europski parlament, Zajednička politika ruralnog razvoja, dostupno na poveznici: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/110/drugi-stup-zpp-a-politika-ruralnog-razvoja>

Lokalna akcijska grupa Zagorje – Sutla, dokumentacija vezana uz Lokalnu razvojnu strategiju (LRS) uključujući izmjene dokumenata, informacije o projektima, planovima i izvještajima LAG-a, dostupni na webstranici LAG-a: <https://www.zagorje-sutla.eu/>

Intervjuirani predstavnici LAG-a:

Hrvoje Novak, voditelj LAG-a

Matija Krizman, stručni suradnik

Intervjuirani predstavnici korisnika LRS:

OPG Kos Marko, Sveti Križ Začretje - 1. natječaj za TO 1.3.2 (sukladan TO 6.3.1 na državnoj razini), 2018. godine; načelnik općine Sveti Križ Začretje i član Skupštine LAG-a.

OPG Tragec, Ivan Pogačić, Pregrada - 1. natječaj za TO 1.3.2 (sukladan TO 6.3.1 na državnoj razini), 2018. godine.

OPG Grgec, Tomislav Iveković, Tuhelj - 2. natječaj za TO 1.3.2 (sukladan TO 6.3.1 na državnoj razini), 2020. godine.

OPG Harapin Nikola, Klanjec - 2. natječaj za TO 1.3.2 (sukladan TO 6.3.1 na državnoj razini), 2020. godine.

Anketirani predstavnici članova LAG-a, odazvalo se 17 osoba.